

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

התובע

פלוגי

ע"י ב"כ עוה"ד תומר הלל

נגד

הנתבעת

אוניברסיטת בן גוריון בנגב

ע"י ב"כ עוה"ד נועה בר-שיר וצליל אביעוז

פסק דין

לפני תביעה של סטודנט לשעבר באוניברסיטת בן-גוריון שבנגב, נגד האוניברסיטה, בה מתבקשים סעדים שונים בקשר להפסקת לימודיו באוניברסיטה, בפקולטה לרפואה.

רקע

1. התובע, יליד 1986, המאובחן עם לקויות למידה, למד בפקולטה לרפואה באוניברסיטת בן-גוריון בנגב, בין השנים 2009-2013. התובע לא עמד במלוא הדרישות האקדמיות בשנה השלישית ללימודי הרפואה ולא התאפשר לו לעבור לשנת הלימודים הרביעית. התביעה מושתתת על הטענה כי אי הצלחת התובע לעמוד בדרישת האקדמיות נעוצה בכך שלא קיבל את מלוא ההתאמות המתחייבות בשל הלקויות שלו, ובשל בעיה רפואית שהחריפה בשנה השלישית ללימודיו. כדי לעמוד על טענותיו של התובע וטענות הנתבעת מנגד, מתחייבת סקירה של השתלשלות העניינים הארוכה שהובילה, בסופו של יום, להפסקת לימודיו של התובע אצל הנתבעת.
2. התובע בהיותו תלמיד בבית הספר היסודי, אובחן לטענתו כבעל לקויות למידה (דיסלקציה, דיסגרפיה, הפרעת קשב וריכוז והפרעה בעיבוד שמיעה). הלקויות הוכרו על ידי משרד החינוך בהיותו תלמיד בבית הספר היסודי, ובהמשך בחטיבת הביניים ובתיכון. לאור הלקויות, הומלצו לתובע התאמות במבחנים - הארכת זמן, הקראה ומענה בעל פה, התעלמות משגיאות כתיב ומבחן מותאם בלשון ומתמטיקה. בבחינות הבגרות נבחן התובע עם התאמות של שעתוק בחינה (לכתב קריא) במתמטיקה, בחינה בעל פה בשאר מקצועות הלימוד, ובחינה מותאמת בלשון ומתמטיקה. ציוניו בבחינות הבגרות היו גבוהים. גם במבחן הפסיכומטרי נבחן התובע עם התאמות (סימון תשובות על מחשב והיבחנות בחדר נפרד ושקט). התובע הצליח מאוד בבחינה וקיבל ציון של 737.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

3. בנוסף ללקויות הלמידה, סובל התובע ממחלת IgA Nephropathy הפוגעת בתפקוד הכלייתי (להלן: "**מחלת הכליות**"). בשל מחלה זו הוא לא גויס לצה"ל, אלא כמתנדב, שירת כחובש ואחר כך כאחראי על תנועת ספינות בנמל חיפה.
4. על יסוד ציוני הבגרות והפסיכומטרי ושני ראיונות קבלה, התקבל התובע ללימודי רפואה אצל הנתבעת, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב (להלן: "**האוניברסיטה**" או "**הנתבעת**").
התובע החל את לימודיו בבית הספר לרפואה באוקטובר 2009. הוא פנה לדיקנאט הסטודנטים כדי להסדיר קבלת התאמות, ובהוראת הדיקנאט פנה למת"ל לעריכת אבחון. מדובר בגוף שהוקם על ידי מוסדות להשכלה גבוהה, ומבצע בדיקה לצורך קבלת אישורים בדבר לקויות למידה (להלן: "**מת"ל**").
את האבחון במת"ל עבר התובע בינואר 2010. עד ינואר 2010 לא הגיש התובע בקשה מסודרת לקבלת התאמות.
עם התקרבות מבחני המחצית, בסוף ינואר 2010, פנה התובע לדיקנאט הסטודנטים בבקשה להכיר בלקויות למידה. בד בבד ביקש התובע אישור זמני להכרה בלקויות שלו, והסביר כי פנה באיחור לדיקנאט בשל אי הבנה מצידו. משנדחתה בקשתו לאישור זמני, פנה התובע לדיקן הסטודנטים (ביום 10.02.2010) וחזר וביקש התאמות זמניות. הוא הסביר כי פנה לראשונה למשרדי הדיקנאט לפני כמה חודשים ונמסר לו כי עליו להמציא שורה של מסמכים. בשלב זה טעה לחשוב שהפנייה עצמה, ללא הטפסים, החלה את ההליך של קבלת התאמות.
דיקן הסטודנטים העביר את הפנייה לגב' מירב יוסף-סולומון ששימשה כראש מדור קידום סטודנטים במסגרת דיקנאט הסטודנטים. גב' יוסף-סולומון נפגשה עם התובע (ביום 18.02.2010) והסבירה לו כי עליו להגיש גם אבחונים קודמים שעד אותו שלב טרם הוגשו. היא גם המליצה לתובע לפנות למת"ל על מנת לזרז את כתיבת האבחון.
5. ביום 08.03.2010 נכתב דו"ח האבחון של מת"ל. בדו"ח מופיעה התייחסות ללקויות הבאות:
דיסלקציה – נמצא כי באבחון הנוכחי תפקודי הקריאה נצפו תקינים (בשונה מאבחונים בעבר).
דיסגרפיה – נמצא כי כתב ידו של התובע קשה לקריאה, נצפו שגיאות כתיב ורמת ניסוח נמוכה. צוין כי קיים פער משמעותי בין תפקודיו של התובע בהבעה בעל-פה לבין תפקודיו במטלות הבעה בכתב.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

הפרעת קשב וריכוז – באבחון תפקודי של התובע במטלות הבוחנות תפקודי קשב באופן ישירה נמצאו תקינות, אולם נצפתה הנמכה במטלת הזיכרון השמיעתי, הנמכה שנגרמה בשל מוסחות ואסוציאטיביות המאפיינת אנשים בעלי הפרעות קשב וריכוז.

בפרק "סיכום ומסקנות" נכתב:

"ממצאי האבחון הנוכחי עולה כי הפרעת הקשב והריכוז המאובנת ממנה סובל ג' משפיעה באופן משמעותי על תפקודיו בכל תחומי החיים ובעיקר על תפקודו הלימודי. משיחה עם ג' ניתן להתרשם כי יש לו מודעות גבוהה לקשייו וכי בעזרת מוטיבציה גבוהה ויכולות שכליות גבוהות הוא מצליח במידה רבה לעקוף את קשייו. יחד עם זאת ניכר כי הוא עוד זקוק להכוונה וסיוע וכן להתאמות שיסייעו לו ויקנו לו כלים בהתמודדות עם העולם האקדמי".

לתובע הומלץ לפנות למרכז למידה לקבלת סיוע של טכנולוגיות מסייעות וכן לפנות ליעוץ אקדמי לשם הקניית אסטרטגיות ללמידה יעילה, ארגון וניהול זמן, תוך כדי בחינת הרגלי הלמידה הקיימים וקבלת משוב על רמת יעילותם. הומלץ גם על קבלת סיוע בתחום ההבעה בכתב.

באשר להתאמות בבחינות אקדמיות, נכתב בדוח:

"יינתנו בהתאם לשיקול דעת המוסד האקדמי.

1. בשל קשיי קשב וריכוז מומלצת הארכת זמן בשיעור של 25% בכל מקצועות הלימוד.
2. בשל קשיים מתחום הקשב והריכוז לצד מוסחות גבוהה מרעשי רקע מומלץ לאפשר חדר היבחנות עם מיעוט נבחנים או חדר בחינה נפרד.
3. בשל קיומה של לקות כתיבה וקשיים במעריך הקשב והריכוז מומלצת התעלמות משגיאות כתיב.
4. בשל קריאות נמוכה של כתב היד מומלץ על שיעתוק הבחינה.
5. בשל קשיי הניסוח והארגון מומלץ על הקלדת תשובות המבחן על גבי מחשב במקצועי רבי מלל".

6. הוועדה האוניברסיטאית לליקויי למידה של האוניברסיטה (להלן: "הוועדה

האוניברסיטאית") בחנה את עניינו של התובע והחליטה, ביום 15.3.2010, לאשר לתובע את הסיוע וההתאמות הבאות:

הארכת זמן בחינה.

הקראת תשובות המבחן לבוחן/מחשב נישא לבחינות.

המלצה להתעלם משגיאות כתיב.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

הגם שההתאמות לא תאמו במלואן את המלצות המת"ל, התובע לא ערער על החלטת הוועדה האוניברסיטאית.

באוקטובר 2010, לקראת פתיחת שנת הלימודים השנייה, ביקש התובע מדקנאט הסטודנטים להוסיף התאמה של הגדלת טופס הבחינה וטופס התשובה. לתובע הוסבר נוהל ועדת ערעור בנוגע להתאמות. כיוון שהתובע לא הגיש ערעור או בקשה רשמית לקבל התאמה זו, בקשתו לא נבחנה.

7. הישגיו של התובע בשנה א' היו נמוכים מהממוצע הכיתתי אך הוא עמד בדרישות האקדמיות והמשיך לשנת הלימודים השנייה. גם בשנת הלימודים השנייה ציוניו של התובע היו נמוכים מהממוצע הכיתתי. בשנה זו הוא נכשל בכמה מועדי א'. נוכח הישגיו הנמוכים, בתום השנה השנייה עלה עניינו של התובע לבחינה בפני "ועדת שנה". יוסבר כי "ועדת שנה" היא ועדה המורכבת מחברי סגל אקדמי בבית הספר לרפואה, שמתכנסת בסיום כל שנה אקדמית ובוחנת את מצב הסטודנטים שציוניהם באותה שנה נמוכים, ובתוך כך סטודנטים שנכשלו בקורס אחד או יותר. תפקידה לבחון את הנתונים ולהעביר המלצותיה ל"ועדת הערכה וקידום". "ועדת הערכה וקידום" מורכבת מיו"ר "ועדת השנה" הרלוונטית, סגן דיקן לענייני סטודנטים ומרכז ההוראה לשנה הרלוונטית. המלצותיה מועברות לסגן דיקן בית ספר לרפואה שמחליט בעניינו של הסטודנט.

8. בפני "ועדת השנה" שהתכנסה ביום 07.09.2011 עמדו שתי סוגיות בנוגע לתובע. האחת – כישלונם במועד ב' בקורס בביולוגיה מולקולרית. השנייה – חריגה מהנהלים ביחס לבחינה בגנטיקה שעבר התובע במועד ג'. "ועדת השנה" החליטה כי אם התובע יכשל בבחינה אחת מהשתיים, יהיה עליו לחזור על שנה ב', ואם יכשל בשתי הבחינות – יופסקו לימודיו. תחילה לא אישרה האוניברסיטה את הציון בגנטיקה במועד ג', בשל חריגה מהנהלים. לבסוף, מתוך התחשבות בתובע, הוחלט לאשר לו את הציון בבחינה האישית שנערכה לו שלא על פי הנהלים. התובע עבר בהצלחה גם את הבחינה בביולוגיה מולקולרית, והמשיך לשנה ג'.

9. בשנה השלישית ללימודיו, חלה אצל התובע החמרה במצב הבריאותי, בשל מחלת הכליות, שבאה לידי ביטוי בפוליאוריה, בתכיפות ודחיפות במתן שתן. בבחינות הקיץ בסוף שנה ג' התקשה התובע לעמוד בלוח המבחנים. באוגוסט 2012 הוא ביקש לדחות שתי בחינות מועד ב' עקב מצבו הרפואי. התובע מסר כי בשל החמרה במחלת הכליות, בהנחיית רופאיו, הוא נאלץ להיעדר משתי בחינות (קורס "ראש צוואר" וקורס

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

"גפיים"). מתוך התחשבות בתובע, אושר לו להיבחן במועד מיוחד, לקראת מועד ג'. יחד עם זאת, התובע נדרש לגשת לבחינות לפני 20.09.2012, כיוון שבמועד זה צפויה הייתה להתכנס הוועדה להערכה וקידום שתדון בעניינו. התובע נאלץ להיבחן גם בקורסים נוספים באותו פרק זמן קצר, שכן היה עליו להשלים את כל הבחינות עד לכינוס הוועדה. בקשת התובע לרווח את מועדי הבחינות נענתה בשלילה.

10. ביום 13.09.2012 התקיימה "ועדת שנה" לתובע. התובע הסביר בוועדה כי מצבו הבריאותי וליקויי הלמידה שלו הם הגורמים לחוסר הצלחתו בבחינות. הוא טען כי הוא זכאי להתאמות בבחינות, שחלקן לא קיימות בפקולטה לרפואה, כמו הקראת הבחינה לבוחן. לדבריו, תוצאות המבחנים אינן משקפות המצב האמיתי של ידיעותיו. לגבי מצבו הרפואי מסר התובע כי הוא נמצא בטיפול רפואי ומקווה שהמצב ייפתר. התובע ביקש מהוועדה לאפשר לו להיבחן בכל המקצועות בהם נכשל פעם נוספת, ולהמשיך את לימודיו עם המחזור שלו, בשנת הלימודים הרביעית.

הוועדה סברה כי לא קיימת אופציה לאפשר לתובע לעלות לשנה רביעית והאופציות הן הפסקת לימודיו או חזרה על שנה. בתום דיון המליצה "ועדת השנה" כי תינתן לתובע האפשרות לחזור על שנה ג'.

11. ביום 20.09.2012 הופיע התובע בפני הפורום המצומצם של "הוועדה לקידום והערכה" שכלל את יו"ר הוועדה – פרופ' שורצפוקס וכן את פרופ' יעל שגב והאחראית על הבחינות – גב' סמדר בורגר. על פי פרוטוקול הוועדה, זו התרשמה כי התובע אינו ישר, מניפולטיבי ואינו משדר אמיתות, ולדעת הוועדה אינו מתאים להיות רופא. המלצת הוועדה הייתה: **"אם נשאר עם 2 כשלונות – חזרה על שנה. אם נכשל ביותר מ-2 מקצועות – הפסקת לימודים"**.

12. ביום 23.09.2012 התכנסה הוועדה לקידום והערכה ובחנה את עניינו של התובע. בוועדה הסביר פרופ' שורצפוקס כי למעשה התובע נכשל בארבעה מקצועות (בשניים נכשל ולשניים לא ניגש) ולכן יש להפסיק את לימודיו. בסיכום הדיון נכתב:

"לאחר עיון במסמכים הרפואיים שהביא גיא, אנחנו מתרשמים שהרקע הרפואי, בצורה שהוגש, לא משקף בעיה רפואית אמיתית שמונעת מג' ללמוד לימודי רפואה. מבחינה אקדמית הוא נכשל ולדעת חברי הוועדה לא מגיעים לו מועדים מיוחדים. יש לציין שהאישורים הרפואיים שג' הביא לא הוגשו כראוי."

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

הוחלט איפוא על הפסקת לימודי התובע, כיוון שאינו מתאים ללימודי רפואה".

13. עניינו של התובע הובא להחלטתה של סגנית דיקן בית הספר לרפואה, ד"ר קלריס ריזנברג. ד"ר ריזנברג נפגשה עם התובע (ביום 27.09.2012). היא החליטה שלא לקבל את ההמלצה של "ועדת קידום והערכה" להפסיק את לימודיו של התובע. תחת זאת היא החליטה לאפשר לו לחזור על הלימודים של שנה ג'. ד"ר ריזנברג גם המליצה לתובע לקחת שנת חופשה מהלימודים כדי לטפל בבעיותיו הרפואיות, ולחזור ללימודים בשנה שלאחריה (יצוין כי ד"ר ריזנברג באה בהמלצה דומה לתובע באמצע השנה השלישית, כאשר שיתף אותה במצבו הרפואי).

14. החלטתה של ד"ר ריזנברג לא הייתה מקובלת על התובע, והוא פנה בערעור לדיקן הפקולטה. בערעור מיום 03.10.2012 ביקש התובע לאשר לו מועדים מיוחדים לשתי הבחינות בהן נכשל ולשתי הבחינות אליהן לא ניגש, ולאפשר לו לעבור לשנה ד'.

הערעור נבחן ע"י פרופ' דורון זגר, סגן דיקן להוראה, שנפגש עם התובע ביום 16.10.2012. בערעור אושרה החלטת ד"ר ריזנברג לאפשר לתובע לחזור על שנת הלימודים השלישית, בהתאם לנהלים. וזו ההחלטה בערעור:

"בעקבות העברת פנייתך לדיקן בנדון לטיפול נפגשתי עמך ב- 16 באוקטובר, קראתי את פנייתך לדיקן ועברתי על תיקך האישי ואיני מוצא סיבה לאשר לך מועדי ג'. לאור כשלונך ב-2 מקצועות ב-2 מועדים הובא מצבך לדיון בוועדת הערכה וקידום שקבלה החלטה לפיה עליך לחזור על שנת הלימודים השלישית. איני רואה סיבה לשנות את החלטת הוועדה. ברור לי מדברך שהנך סובל מבעיה רפואית המקשה עליך את התפקוד. אני מצטרף להמלצתה של ד"ר ריזנברג מתחילת השנה ומציע לך לקחת חופשה, לנסות לטפל בבעיה הרפואית ולחזור אח"כ כשאתה פנוי להקדיש יותר זמן איכות ללימודים. בנוסף הינך רשאי להגיש מסמכים רפואיים לשכת דיקאן הסטודנטים אשר יוכל אולי להמליץ על הקלות בבחינות בעתיד, כפי שהמליץ על הארכת זמן בגלל לקויות הלמידה, הקלות הניתנות לך בכל הבחינות. אין כמובן בדרישות לעמוד במילוי החובות על פי התקנון משום 'עונש' על מחלתך, כפי שנרמז במכתבך לדיקן.

בפגישתנו הפניתי גם את תשומת ליבך לעובדה כי עוד לפני שהחלה המחלה ממנה אתה סובל כעת (כלומר בשנתיים הראשונות ללימודים) נכשלת בבחינות רבות, כך שוודאי שהקושי האקדמי שלך אינו מוסבר כולו, ואולי אף לא ברובו, ע"י מחלה.

באשר לבקשה שהעלית בפגישה עימי לוותר לך על חזרה על קורסים בהם לא נכשלת, איני רואה הצדקה לסטות מהתקנון.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

לסיכום, הנך רשאי לחזור על שנת הלימודים השלישית בהתאם לנהלים ולהחלטת מנהלת בית הספר".

15. בד בבד פנה התובע לדיקנאט הסטודנטים ולראש לשכת הרקטור, וקבל על העוול שנגרם לו, לשיטתו, בפקולטה לרפואה. הדיקנאט העלה בפניו את האפשרות שיוצע למנהלת בית ספר לרפואה לשלב בתכנית למניעת נשירה והתובע מסר הסכמתו. ד"ר ריזנברג אכן הסכימה לשלב את התובע בתכנית למניעת נשירה, בתנאי שיסכים לחזור על כל הקורסים של שנה ג'.

16. התובע לא השלים עם החלטת פרופ' דורון זגר בערעור, וביום 25.10.2012 פנה לגבי יפה שגב, האחראית על יחידת ההוראה, וטען כי החלטת פרופ' זגר אינה מתיישבת עם הזכויות הקיימות לו, ומחובתה של הפקולטה לאפשר לו מועדים מיוחדים בכל הבחינות שבהן לא השתתף או לא עבר בהצלחה. התובע ביקש לחזור על שנה ג', אולם לאפשר לו לגשת רק לבחינות החסרות ולבחינות שבהן הציון שקיבל היה נמוך מ- 70. התובע סיפר על רצונו לעבור מן הפקולטה לרפואה באוניברסיטת בן גוריון לתכנית באוניברסיטת תל אביב וביקש לאפשר לו להיבחן בבחינות החסרות. הוא הסביר כי תנאי הקבלה לתכנית בתל אביב הם תואר בוגר במדעי הרפואה (התואר הניתן לסטודנטים לרפואה בסוף שנה ג) בממוצע של 80 ומעלה.

בקשת התובע נדחתה, תוך הפניית התובע לתקנון הפקולטה לגבי סטודנטים החוזרים על שנה. נמסר לתובע כי אין אפשרות או סיבה לחרוג בדיעבד מדרישות התקנון (מכתב מיום 28.10.2012).

17. התובע פנה ליועץ משפטי לסייע בידו מול הפקולטה לרפואה. באת כוחו עו"ד שרון קליינמן פנתה (ביום 30.10.2012) לפקולטה, בדרישה לאפשר לתובע לקבל את ההתאמות המתאימות, ולהמשיך בלימודיו בשנה ד', על תנאי שיעבור את הבחינות בהן נכשל, ותוענק לו האפשרות לגשת למועדים מיוחדים (מועדי ג'). לחלופין היא ביקשה לאפשר לתובע שלא לחזור על שנה ג', אלא לגשת רק לבחינות בהן נכשל או שלא ניגש או שבהם פחתו ציוניו מ- 70, ובכך להשלים באופן מלא את שנתו השלישית בלא צורך לשוב ולהיבחן בכל המקצועות בהם הצליח.

האוניברסיטה, מצידה, הציעה שהתובע יחזור על הבחינות בהן נכשל, בתנאי שבזאת יסיים את הלימודים בפקולטה.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

18. במשך כחודש התנהל משא ומתן בין ב"כ התובע לבין ב"כ האוניברסיטה, בניסיון להגיע להסכמות. בסופו של דבר, לאחר משא ומתן וחילופי טיוטות, ביום 3.12.2012 נחתם הסכם בין התובע לבין האוניברסיטה (להלן: "ההסכם").

ואלה ההוראות המרכזיות של ההסכם הנוגעות לענייננו:

- א. האוניברסיטה תאפשר לתלמיד לחזור, במהלך שנת הלימודים תשע"ג, על לימודיו בקורסים מסויימים הנלמדים בשנה ג' ברפואה, בהתאם לרשימה המצב ... [שמונה קורסים – ג.ל.]. ככל שהתלמיד יבחר להבחן רק בבחינה העיונית באיזה מהקורסים, הוא יהיה רשאי לעשות כן והציון שקיבל בבחינה המעשית באותו קורס בשנת הלימודים תשע"ב ישוכלל עם הציון העיוני שיקבל בקורס בשנת תשע"ג לצורך קביעת ציון הקורס.
- ב. ...
- ג. ככל שהתלמיד יעמוד בהצלחה בכל הדרישות האקדמיות, ובכפוף להוראות הידיעון והשנתון החלים על לימודיו של התלמיד בבית הספר לרפואה, הוא יהיה זכאי בסיום השנה לתואר "בוגר במדעי הרפואה" (B.Med.Sc).
- ד. התלמיד מודיע לאוניברסיטה, כי החליט להפסיק את לימודי הרפואה באוניברסיטה לאחר סיום שנת הלימודים תשע"ג, וזאת בשל רצונו להצטרף לתוכנית המשלבת מחקר עם לימודי רפואה באוניברסיטה אחרת. בשל כך, מוסכם על הצדדים, כי בתום שנת הלימודים תשע"ג, התלמיד לא ימשיך את לימודיו בפקולטה למדעי הבריאות באוניברסיטה, וזאת בין אם התלמיד עמד בהצלחה בכל הדרישות האקדמיות ובין אם לאו, ובין אם התקבל לתכנית האוניברסיטה אחרת בין אם לאו...
- ה. התלמיד יהיה זכאי להתאמות שאושרו לו על ידי הועדה האוניברסיטאית ללקויות למידה בהחלטה מיום 15.3.10, כדלקמן:
 1. הארכת זמן בחינה.
 2. הקראת תשובות המבחן לבוחן/מחשב נישא לבחינות.
 3. המלצה להתעלם משגיאות כתיב.
- ו. מובהר בזאת, למען הסר ספק, כי ההקלות המוזכרות בסעיפים ה(2) ו-ה(3) לעיל לא יחולו, בכל הנוגע להסכם זה, על מבחנים רב-ברירתיים ("מבחנים אמריקאיים") למעט אם דיקנאט הסטודנטים יחליט אחרת. ככל שהתלמיד מבקש לקבל התאמות נוספות כלשהן, יהיה עליו לפנות לוועדה פעם נוספת והאוניברסיטה מתחייבת להכיר וליישם כל התאמה שתקבע על ידי הועדה.
- ז. ...
- ח. התלמיד יהא רשאי – אם מצבו הרפואי מצריך זאת, לדעתו – לפנות לוועדה לסטודנטים בעלי מוגבלויות רפואיות, בדקנאט הסטודנטים, לקבל את ההקלות הדרושות לו, ככל שדרושות.

על פי ההסכם, התובע ויתר על כל טענה או תביעה כלפי האוניברסיטה בגין התקופה שקדמה להסכם. וכך הוסכם בסעיף 2 להסכם:

"בכפוף למילוי התחייבויות הצדדים לפי הסכם זה, לא תהיה לתלמיד כל טענה או תביעה כלפי האוניברסיטה בגין לימודיו בבית הספר לרפואה באוניברסיטה ובגין סיומם. מובהר שויתור התביעות כאמור בסעיף זה אינו

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

כולל ויתור על תביעות הנובעות מקיומו או אי קיומו של הסכם זה ו/או על תביעות המתייחסות לכל אירוע שיארע משנת הלימודים תשע"ג.

בהמשך לכך, נקבע בסעיף 3 להסכם:

"הגיש התלמיד תביעה נגד האוניברסיטה בניגוד לאמור בסעיף 2 לעיל, יבוטלו כל הזכויות שניתנו לתלמיד בהסכם פשרה זה, ובכלל זה, בלי לפגוע בכלליות האמור, הזכות לציונים שינתנו לו בקורסים שחזר עליהם".

19. הצדדים פעלו על פי המתווה המוסכם, התובע חזר על קורסים מסוימים של שנה ג' ונבחן בהם. יצוין כי לאחר ההסכם התובע לא פנה לדיקנאט הסטודנטים בבקשה לקבל התאמות נוספות.

התובע לא הצליח לעמוד בדרישות האקדמיות בלימודים החוזרים של שנה ג'. הוא עבר שני קורסים, נכשל בארבע קורסים ולא ניגש לשני קורסים נוספים. בשישה קורסים מתוך שמונה, הוא לא קיבל אפוא ציון עובר.

בהתאם להסכם, בכך הגיעה לסיומה דרכו של התובע בלימודי הרפואה באוניברסיטת בן גוריון, וזאת ללא קבלת תואר "בוגר במדעי הרפואה".

20. התובע לא השלים עם מצב הדברים, פנה לאוניברסיטה וביקש כי מאחר ונגזר עליו להפסיק לימודיו בפקולטה, לפחות יינתן לו תואר ראשון במדעי הרפואה. זאת בנימוק שעל פי תקנון הפקולטה, הוא היה זכאי באותו שלב לתואר "בוגר במדעי הרפואה" שכן תנאי לקבלת התואר הוא השגת שליש מנקודות הזכות לתואר ברפואה ולשיטתו הוא צבר מספיק נקודות במהלך לימודיו.

האוניברסיטה, מנגד, קבעה כי משלא עמד התובע בדרישות מעבר של שישה קורסים, אזי בהתבסס על תקנוניה ועל שיקול דעתה, הוא אינו יכול לקבל תואר.

התובע פנה לגורמים שונים כדי לנסות ולשנות מרוע הגזירה. כך, לטובתו של התובע התערבה פרופ' חגית מסר ירון, סגנית יו"ר המועצה להשכלה גבוהה. היא הציעה ליישב את הסכסוך בדרך של גישור, אך האוניברסיטה דחתה את הצעתה.

לבקשת התובע ומשפחתו התערב גם שר החינוך דאז, הרב שי פירון, ופנה בעניינו לנשיאת האוניברסיטה פרופ' רבקה כרמי. פרופ' כרמי השיבה לשר החינוך כי האוניברסיטה פעלה

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

כלפי התובע לפני משורת הדין ובהתחשבות יתרה, וכי אין אפשרות להעניק לו הקלות נוספות שמשמעותן הענקת תואר למי שלא עמד, ולו בקירוב, בדרישות האקדמיות לקבלתו.

משכך, הוגשה התביעה.

התביעה

21. בכתב התביעה, שהוגש ביום 7.12.2014, ביקש התובע לחייב את האוניברסיטה לאפשר לו לשוב ללימודי הרפואה, ישירות לשנה ד', תוך הכרה בנקודות האקדמיות שצבר וכפועל יוצא מכך גם הכרה בזכאותו לתואר ראשון במדעי הרפואה. כן דרש התובע לחייב את האוניברסיטה לעמוד בהתחייבותה לספק לו את כל ההתאמות שנקבעו על ידי הוועדה האוניברסיטאית ודוח המת"ל, ככתבם וכלשונם. לחלופין דרש התובע להוציא צו נגד האוניברסיטה, הדורש ממנה להקנות לו את התואר הראשון במדעי הרפואה. לחלופי חילופין, היה ולא יזכה לקבלת התואר הנדרש, עתר התובע לפיצוי כספי המורכב מהחזר דמי לימוד ועלויות נלוות (280,000 ₪); הפסד של ארבע שנות עבודה (460,000 ₪); עוגמת נפש (250,000 ₪) ופגיעה באוטונומיה (50,000 ₪). בנוסף התבקש פיצוי על הפסדי השתכרות לעתיד בגין הפער בין השכר הממוצע במשק לשכר הממוצע של רופאים (הסכום הועמד על 2,500,000 ₪ לצרכי אגרה).

בנוסף מבקש התובע בכתב התביעה פיצוי בלא הוכחת נזק על יסוד סעיף 19א(א) לחוק שוויון הזדמנויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998. לשיטתו, הנתבעת הפרה כלפיו 72 פעם את הוראות החוק, כך שהפיצוי המקסימלי ללא הוכחת נזק הוא 4,847,544 ₪. לצרכי אגרה העמיד התובע תביעתו בראש נזק זה בסך של 2,000,000 ₪. יצוין כי בסיכומים מטעם התובע נמסר כי הסעד החלופי שהתבקש בעניין הקניית תואר "בוגר במדעי הרפואה" אינו רלוונטי עוד, שכן התובע השיג את התואר באוניברסיטת תל אביב במהלך שנות ניהול המשפט.

22. האוניברסיטה ביקשה לדחות את התביעה על הסף, נוכח הוראות ההסכם. נטען כי התביעה עומדת בסתירה מוחלטת להתחייבויות שנטל על עצמו התובע, במודעות מלאה, במסגרת ההסכם, כאשר הוא מצידו קיבל בהסכם תנאים שלא היה זכאי להם אלמלא ההסכם. נטען גם כי התובע מבקש מבית המשפט סעדים שהערכאה השיפוטית אינה מוסמכת לתת, שכן

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

הם מצויים בתחום שיקול הדעת האקדמי המוקנה בחוק לגורמים המוסמכים באוניברסיטה, ולהם בלבד.

נטען כי הסעדים הכספיים מופרכים ואינם אלא אמצעי לחץ על האוניברסיטה, על מנת שתקנה לתובע תואר ראשון ברפואה הגם שלא עמד בדרישות האקדמיות.

בהחלטתי מיום 14.01.2016 קבעתי כי אין למחר ולדחות את התביעה על הסף, סעד קיצוני השמור למקרים חריגים ויוצאי דופן, בהם ברור כי התובע לא יוכל לזכות בסעד המבוקש על ידו, גם אם יוכיח את כל העובדות שבכתב התביעה. ציינתי כי ככל שההסכם הוא בר תוקף, נראה כי עילות התביעה נבלעות בו, אולם נוכח טענותיו (העובדתיות והמשפטיות) נגד תוקפו של ההסכם, לא ראיתי לנכון, בשלב המקדמי של בירור ההליך, להכריע בהן.

23. בירור התביעה התפרש על תצהירים רבים ודיוני הוכחות ממושכים, בהם נחקרו עדים רבים מטעם שני הצדדים.

אציין כי בתחילת ניהול ההליכים (ביום 11.11.2015), הגישה נציגות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות בקשה להגשת עמדה. בבקשה צוין כי התובע פנה אליה וביקש לבחון אם הנציבות תוכל להצטרף להליך ולהביע עמדתה המקצועית בכמה שאלות עקרוניות העולות במסגרת התיק. הנציבות סברה כי בתיק מתעוררות שאלות הנוגעות ישירות לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות וליישומו, ויש לאפשר לנציבות להביע עמדה. היא ביקשה להתייחס לשאלת היקף חובת ההתאמות החלה על מוסד להשכלה גבוהה, תחולת חוק השוויון על מוסדות להשכלה גבוהה בכלל, ועל המקרה הקונקרטי בפרט ולמרחב שיקול הדעת המקצועי של המוסד לעומת הזכות לנגישות של סטודנט עם מוגבלות.

בתום קדם המשפט ביום 08.05.2016, קבעתי כי בקשת הנציבות לשוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות להגיש עמדתה בהליך, תידון בתום פרשת ההוכחות. ציינתי כי ממילא הנציבות אינה מבקשת ליטול חלק בהליך, אלא להגיש עמדה עקרונית, כך שבשלב זה אין משמעות מעשית להכרעה בבקשה.

24. התובע מפנה כנגד האוניברסיטה שורה ארוכה של טענות. לטענתו, הנתבעת הפרה בגל גסה את זכויות היסוד של התובע לשוויון, הפרה זו הביאה למצב בו ציוניו לא שיקפו את ידיעותיו האמיתיות ושמטה את הנתון שעמד בבסיס שיקול הדעת של הנתבעת, לסלקו מהפקולטה לרפואה. הנתבעת, כך נטען, כפתה עליו חתימה על הסכם בלתי חוקי ובלתי מוסרי.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

לטענת התובע, הוא חתם על ההסכם בלחץ מצד נציגי הפקולטה, שהבהירו לו שאם לא יחתום הוא ייזרק מהלימודים, ולא הייתה לו ברירה אלא לקבל את תנאי הפקולטה שנכפו עליו. לטענת התובע, חתימתו על ההסכם באותן נסיבות אינה מאיינת ואינה מבטלת את שלל האבחונים והמסקנות המקצועיות בקשר להתאמנות הנדרשות לתובע. התובע טוען כי חתם על ההסכם משום שלא ראה מנוס מלהסכים לדרישות האוניברסיטה, על מנת להשאיר את חלום חייו – להיות רופא – בחיים. ההסכם נחתם אחרי שלוש שנים של מסרים סמויים וגלויים מצד האוניברסיטה על כך שהתובע אינו מתאים ללמוד רפואה בשל מגבלותיו והוא עמד בפני הדחה. חלום חייו עמד להתרסק, מצבו הנפשי לא היה בכי טוב, שנת הלימודים הרביעית החלה והוא היה שובי בהחלטת האוניברסיטה, שגם סירבה לגלות לו ציון אחרון, כעין "בן ערובה" לכך שייתן הסכמתו לדרישות הפקולטה. כל רצונו היה לסיים את חובותיו לצורך הכרה בתואר ראשון בלימודי רפואה, כדי שיוכל להתחיל ללמוד במוסד אחר, בו קיווה שלא להיתקל באפליה.

25. מעבר להתנהלות סביב ההסכם, לתובע טענות רבות ביחס להתנהלות האוניברסיטה בעניינו, החל משנת הלימודים הראשונה ועד להפסקת לימודיו. כך, לתובע טענות כלפי החלטת הוועדה האוניברסיטאית בעניין ההתאמות. לטענתו, ההחלטה אינה מנומקת (בניגוד לדרישה בחוק), והיא אינה תואמת את אבחון המת"ל.

לתובע טענות גם לגבי יישום ההתאמות שקיבל מהוועדה האוניברסיטאית. לטענתו, ההתאמה של "הקראת תשובות המבחן לבוחן/מחשב נישא לבחינות" לא ניתנה לו בפועל. לשיטתו, היה על האוניברסיטה לאפשר לו להקריא תשובותיו לבוחן, או להקליד את תשובותיו למחשב. לכל הפחות, היה על הפקולטה לבדוק האם התשובות שסימן בדף השאלות הן תשובות נכונות, והאם טעויותיו נובעות מהעתקה וסימון מוטעה בדף התשובות.

לגבי ההתאמה של הארכת זמן, התובע אינו טוען כי לא קיבל את ההתאמה, אך לטענתו ההתאמה לא הייתה אפקטיבית משום שנבחן עם תלמידים נוספים שהרעישו כשיימו את הבחינה. העובדה שלא קיבל את ההתאמה בחדר נפרד פגעה למעשה באפקטיביות של תוספת הזמן.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

בנוסף, התובע טוען כי הבחינות לא תמיד התקיימו בהתאם לנוהל הבחינות האוניברסיטאי ולתקנון הפקולטה לרפואה, מבחינת נוכחות מורה בבחינה. כפועל יוצא מכך, לא תמיד היה לתובע למי להשמיע טענותיו במהלך הבחינה.

התובע קובל גם על כך שלא קיבל התאמות בהליך ה"חשיפה", קרי, הליך ערעור על בחינה, בו הסטודנט נחשף למבחן לפרק זמן מוגבל במהלכו עליו לכתוב את נימוקי הערעור. לטענת התובע, נפגעה יכולתו להיעזר בהליך ה"חשיפה", בגלל הגבלת הזמן, ובגלל שצריך לכתוב בכתב יד את נימוקי הערעור.

עוד נטען בתביעה, כי התובע זכה ליחס מזלזל מהאוניברסיטה בשנה השלישית ללימודיו, בקשר להחמרה במחלת הכליות. זאת, למרות שתסמיני המחלה השפיעו קשות על הישגיו הלימודיים וחייבו התאמות נוספות, כמו אפשרות לצאת לשירותים בכל זמן הבחינה.

בנוסף טוען התובע כי האוניברסיטה הפרה את הוראות חוק זכויות תלמידים עם לקות למידה במוסדות על תיכונים, התשס"ח-2008 (להלן: "חוק זכויות תלמידים"), כמו יידוע והגברת המודעות של הסגל בעניין שילוב אנשים עם לקות למידה.

26. לטענת הנתבעת, התביעה היא מקרה מובהק ובן-טבע של ניצול לרעה של הליכי בית משפט, וניצול לרעה של חוקים בעניין שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות. נטען כי האוניברסיטה היא אחד המוסדות הראשונים בארץ שקידמו סיוע לסטודנטים עם לקויות למידה ומובלות רפואית וגם בענייני הפרטני של התובע היא עשתה רבות על מנת להקנות לו ההתאמות ושאר הסיוע. לשיטתה, היה זה דווקא התובע שלא עשה די על מנת לסייע לעצמו. כך, הוא לא הגיש במועד את הבקשה לקבל התאמות, לא עשה שימוש בעזרים נוספים, לא פנה לגורם המוסמך כשחש שאינו מקבל את כל ההתאמות. כשנכשל בלימודי שנה ג' אושרה לו חזרה על שנה זו, בנסיבות אקדמיות שבהן מעולם לא ניתן אישור לחזרה על שנה אלא נקבעת הפסקת לימודים.

27. הנתבעת מוסיפה וטוענת כי התביעה עומדת בניגוד מוחלט להסכם, שנכרת לאחר שהתובע הודיע כי אין בכוונתו להמשיך בלימודי הרפואה אצל הנתבעת. אושר לתובע לחזור על שנה ג' בתנאים מקלים, לפני משורת התקנון. התובע, כך נטען, ניצל את ההזדמנות שנתן לו ההסכם, וכשגם בתנאים אלה לא צלח את שנה ג', הוא מתנער כעת מההסכם וטוען שההסכם נכפה עליו או ששלל זכויותיו החוקיות.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

עמדת נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות

28. לאחר שהסתיימה פרשת ההוכחות, הודיעה הנציבות (ביום 22.5.2018) כי היא מעוניינת להגיש עמדה קצרה בתיק, בשורה של נושאים. בהחלטתי מיום 17.7.2018 תחמתי את הנושאים בהם תוגש עמדה, וזאת לאחר שיוגשו סיכומי הצדדים (כדי שהמחלוקות המשפטיות יעמדו בפני הנציבות בצורה ברורה).

לאחר שהוגשו סיכומי הצדדים, הגישה הנציבות עמדתה, אשר אלה עיקריה:

א. קיימת חשיבות לחובת ההנמקה בהחלטות לגבי התאמות. הנציבות מפנה לסעיף 3(ג) לחוק זכויות תלמידים בדבר חובת הנמקה. כן מפנה הנציבות לתקנה 71(3) לתקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות לשירות), התשע"ג-2013, שקובעת גם היא חובת הנמקה של החלטה בענייני התאמות בבחינות במוסדות על-תיכוניים.

נטען כי ההנמקה משרתת, מעבר למטרות הכלליות של הנמקה, שתי מטרות ייחודיות בהיבט של זכויות של אנשים עם מוגבלות. האחת היא להפגין כבוד לבקשתו של סטודנט עם מוגבלות, באופן שיבהיר כי בקשתו נשקלה ברצינות ובפרוטרוט. הנמקה אמיתית מפגינה את הכבוד הנדרש לאדם הפונה, ומעודדת את תחושת הערך העצמי שפעמים רבות נפגעת פעם אחר פעם מניסיון החיים של אדם עם מוגבלות בהתקלות עם הדרה ואפליה.

המטרה השנייה היא עידוד מיוחד של האפשרות לתקוף את ההחלטה על בסיס נימוקים ענייניים.

המחוקק ביקש ללוות את הזכויות שבחוקי השוויון באמצעי אכיפה שיתנו כלים בידי אדם עם מוגבלות לעמוד על זכותו לשוויון, לכבוד ולקבלת מענה הולם לצרכיו המיוחדים. קבלת החלטות המסרבות לתת התאמות בלי הנמקה מספקת, מסכלת את האפשרות לתקוף החלטה זו אם היא אינה תואמת את הנדרש.

ב. באשר להיקף חובת ההנמקה, עמדת הנציבות היא שעליה להתייחס לכל אחת ואחת מן ההתאמות המבוקשות שסורבו (במלואן או בחלקן); לפרט כיצד ועל סמך מה נתקבלה ההחלטה שלא ליתן את ההתאמה המבוקשת; ולהסביר בדיוק מדוע די בהתאמות שכן ניתנו כדי להבטיח את הנגישות המהותית של האדם עם המוגבלות.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

ג. עמדת הנציבות היא שיש להקפיד הקפדה יתרה על מתן הנחיות כיצד ניתן לערער על החלטה זו או אחרת, או לערער על ציון. כדי להבטיח שוויון מהותי בין סטודנט עם מוגבלות לסטודנט שאינו עם מוגבלות, על ההתאמות להינתן בכל שלב נדרש בקביעת הציון של הסטודנט, לרבות בעת ערעור. הודגש כי ההנחיות בדבר אופן הגשת ערעורים, צריכות להיות ברורות.

ד. עמדת הנציבות התייחסה גם ל"משמעות של הסכם שבו סטודנט עם מוגבלות מוותר על זכויותיו להתאמות".

הנציבות מתארת את ההיסטוריה וההתפתחויות החברתיות והמשפטיות ביחס לאנשים עם מוגבלות, משנות השישים של המאה הקודמת ועד ימינו. הנציבות עומדת על חשיבותו ומעמדו החוקתי של חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, ומפנה גם לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אנשים עם מוגבלות, אותה אישרה ישראל בשנת 2012.

על פי הנציבות, נושא ההתאמות הוא נושא מובהק של זכויות אדם. משום כך, יש לראות את ההוראות שבחוקים השונים המחייבים מתן התאמות כהוראות קוגנטיות, שחובה אישי בין צדדים אינו יכול לגבור עליהן. הנציבות סבורה כי לכל הפחות יש לראות בהתניה על זכות ההתאמות עצמה, כהתניה המנוגדת לתקנת הציבור.

הנציבות מבהירה כי עמדתה "איננה שכל ויתור על דרישת התאמה כזו או אחרת הוא בטל. אדם עם מוגבלות בהחלט יכול להחליט שהתאמה זו או אחרת אינה דרושה לו... אלא, שויתור על עצם הזכות להתאמות, או ויתור על הזכות לבקש התאמות אם נדרשות, בניגוד לויתור על התאמה ספציפית זו או אחרת – הוא בטל, משום שהוא עומד בניגוד להוראות קוגנטיות, ובניגוד לתקנת הציבור" (סעיף 14 לעמדה).

דיון והכרעה

29. לכל אדם, ובכלל זה לאדם עם מוגבלות, זכות להשתתפות שוויונית ופעילה בחברה בכל תחומי החיים, תוך קבלת מענה הולם לצרכיו המיוחדים, באופן שיאפשר לו למצות את מלוא יכולתו (סעיף 2 לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998 להלן: "חוק השוויון"; בג"צ 7081/93 בוצר נ' המועצה המקומית מכבים רעות, פ"ד נ(1) 19).

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

חוק השוויון, כמו גם אמנת האו"ם בדבר זכויות אנשים עם מוגבלות (2006) מבטאים שוויון במשמעות של שילוב, הכלה והשתתפות (על ההתפתחויות שחלו במשמעות השוויון בהקשר של אנשי עם מוגבלות ר' נטע זיו "אנשים עם מוגבלויות – בין זכויות חברתיות לצרכים קיומיים" מתוך זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות בישראל בעריכת יורם רבין ויובל שני (תשס"ה - 2004) 813). הם מבטאים מחויבות של החברה להגן על הזכות של אנשים עם מוגבלות להשתתפות שוויונית ופעילות בכל תחומי החיים.

בעקרונות החוק נקבע כי מימוש זכויות ומתן שירותים לאדם עם מוגבלות ייעשו "במסגרת השירותים הניתנים והמיועדים לכלל הציבור, תוך ביצוע התאמות נדרשות" (סעיף 6(א)(2)).

בצד האיסור להפלות אנשים עם מוגבלות, נקבעה בחוק גם החובה לבצע ההתאמות הנדרשות מחמת צרכיו המיוחדים של אדם עם מוגבלות. ההתאמות נדרשות על מנת שהשילוב במעגלי החיים יהיה בר קיימא. המשמעות היא דרישה הן מהמגזר הציבורי והן מהמגזר הפרטי לבצע התאמות כדי להסיר את החסמים המונעים השתלבות של אנשים עם מוגבלות בחברה. קבוצת האנשים בעלי מוגבלויות אינה הומוגנית כמובן. קיימת שונות גדולה בטיב המוגבלות ובעוצמת המוגבלות, כפועל יוצא מכך גם בהתאמות הנדרשות.

יישום עקרונות השוויון, הנגישות והתאמות הוא מורכב, הוא דורש השקעה של משאבים וקביעת הסדרים נורמטיביים פרטניים, לתחומי חיים שונים וספקטרום רחב של מוגבלויות. הוא מורכב מאוד בהיבטים הפיזיים של ההנגשה (ראו למשל תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות למקום ציבורי שהוא בניין קיים), תשע"ב-2011 ותקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות לשירות), תשע"ג-2013). הוא מורכב עוד יותר כאשר עסקינן במוגבלות שאינה לקות פיזית או חושית, אלא נפשית או קוגניטיבית.

30. הזכות לשוויון מתפרשת כמובן גם על החינוך וההשכלה.

הזכות לחינוך ולשוויון בחינוך היא במעמד של זכות יסוד חוקתית – בג"ץ 2599/00 יתד – עמותת הורים לילדי תסמונת דאון נ' משרד החינוך, פ"ד נו(5) 834; בג"ץ 2902/11 העמותה לילדים בסיכון נ' משרד הבריאות (ניתן ביום 4.9.2015). הזכות לשוויון בחינוך מתפרשת גם על הלימודים העל-תיכוניים. עמד על כך המחבר ברק מדינה, בדברים הבאים:

"הלימודים באוניברסיטאות מסובסדים מקופת המדינה, ובהתחשב בתועלת הרבה הנובעת מהשכלה אקדמית, בין היתר מבחינת הזדמנויות

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

תעסוקה ופוטנציאל השתכרות, זהו משאב ציבורי שחלה עליו דרישת השוויון (ברק מדינה, דיני זכויות האדם בישראל (התשע"ז-2016) 323).

בחינוך ובהשכלה הגבוהה הזכות להשתתפות שוויונית מוגשמת, בין היתר, באמצעות התאמות לבעלי לקויות למידה, בדרך ההיבחנות על הישגיהם הלימודיים. ככל שעסקין בבעלי לקויות למידה, הם נזקקים להתאמות שאחרת יתקשו לממש את מרב הפוטנציאל שלהם והישגיהם לא ישקפו את יכולותיהם (ר' דברי ההסבר להצעת חוק זכויות תלמידים). התאמות לבעלי לקויות למידה מטרתן לספק להם הזדמנות שווה לזו הניתנת לשאר הנבחנים, אשר אינם סובלים ממוגבלות. ההתאמות אינן העדפה מתקנת ואינן הקלות. ההתאמות מיועדות לנטרל את השונות, כדי לאפשר השתתפות בצורה שוויונית בהשכלה הגבוהה. הן מאפשרות ליתן ביטוי ליכולותיו וכישוריו של הסטודנט עם מוגבלות (ראו, ע"מ 7021/18 צבי חיימוביץ נ' לשכת עורכי הדין בישראל (ניתן ביום 14.7.2019). הן מאפשרות לסטודנט להגשים את האוטונומיה שלו, להוציא לפועל את כישוריו ולרכוש ידע, מקצוע, ומעמד חברתי.

31. חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות מתפרש על כל היבטי החיים של אנשים עם מוגבלות. הוא נועד להבטיח, בין היתר, את ההזדמנות השווה ואת הנגישות בהשכלה הגבוהה. החוק במתכונתו המקורית, שהתקבל בשנת 1998, קבע את עקרון היסוד לפיו **"זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות ו... של החברה בישראל לזכויות אלה, מושתתות על ההכרה בעקרון השוויון, על ההכרה בערך האדם שנברא בצלם ועל עקרון כבוד הבריות"** (סעיף 1 לחוק). החוק כלל עקרונות יסוד ועקרונות כלליים של שוויון בתעסוקה, נגישות לשירותי התחבורה הציבורית והקמת נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות. בשנת 2005 נחקק תיקון מס' 2 לחוק, והתווספו בו הסדרים מפורטים בתחומים שונים. במסגרת התיקון בחוק השוויון, יוחד פרק ספציפי למוסדות להשכלה גבוהה (פרק ה1, סימן ז' לחוק). בסעיף 19 כח נקבע כי **"מוסדות על תכנוניים ושירותי השכלה הניתנים בידי מוסדות אלה, יהיו נגישים בהתאם להוראות סעיפים 19 ו-19א, ובהתאם להוראות לפי חלק זה"**.

יוער עם זאת כי במסגרת תיקון החקיקה נקבע כי סימן ז' תחילתו ביום תחילתן של התקנות שיותקנו לפי סימן זה (סעיף 19(ב) לחוק המתקן). התקנות הותקנו רק בשנת 2016 (תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות למקומות ציבוריים קיימים שהם מוסדות להשכלה גבוהה ולשירותי השכלה גבוהה שהם נותנים) תשע"ז-2016). התקנות מפרטות את המנגנון לקביעת התאמות נגישות אישיות לתלמיד, אך כאמור התקנות טרם באו לעולם בתקופת לימודיו של התובע אצל הנתבעת.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

הנציבות, בעמדתה, מפנה לתקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות לשירות) תשע"ג-2013 אשר מסדירות את הנגישות לשירות ציבורי (סימן ד'). מדובר בתקנות העוסקות בהנגשה של שירותים ציבוריים בכללותם, ואינן עוסקות באופן פרטני בהתאמות במוסדות להשכלה גבוהה. גם תקנות אלה לא עמדו בתוקף במרבית תקופת לימודיו של התובע אצל הנתבעת.

32. להשלמת התמונה יצוין כי בשנת 2008 נחקק חוק זכויות תלמידים עם לקות למידה במוסדות על-תיכוניים, הקובע את הזכאות להתאמות (סעיף 2) ואת המנגנון לקביעת התאמות (סעיף 3). בחוק המקורי נקבע כי תחילתו מיום 1.2.2009 והוא יוחל בהדרגה על מוסדות על-תיכוניים במשך תקופה של שלוש שנים לפי צווים שייקבע שר החינוך. יחד עם זאת, נוצר קושי מעשי ביישום החוק בשל קושי בהסדרת העיסוק באבחון לקויות למידה (ר' דברי הסבר להצעה לתיקון החוק משנת 2014 – ה"ח הממשלה תשע"ד מס' 854 עמ' 432). במסגרת תיקון החוק בשנת 2014 תוקנה הוראת התחילה ונקבע כי החוק יכנס לתוקף רק ביום 01.02.2015 (סעיף 12 לחוק) ויוחל בהדרגה על מוסדות על תיכוניים למשך תקופה של 3 שנים מיום התחילה (סעיף 13 לחוק). נמצא כי גם חוק זה לא חל בתקופה נשוא התובענה.

מכאן שיש לבחון את התובענה על יסוד העיקרון הכללי בדבר זכותם של אנשים עם מוגבלות להשתתפות שוויונית ופעילות בכל תחומי החיים, לרבות השכלה גבוהה, תוך ביצוע התאמות הנדרשות בנסיבות העניין באופן שיאפשר מיצוי מלוא היכולת (סעיפים 2 ו-6 לחוק השוויון).

33. התובע מבקש לשוות לתביעתו אופי עקרוני. הוא מבקש לשמש פה לכל הסטודנטים בעלי מוגבלות, ולהיאבק על זכותם להתאמות. דומה כי הנתבעת אינה חולקת על עמדתו העקרונית של התובע בדבר הנגשת ההשכלה הגבוהה. היא פותחת את שעריה בפני אנשים עם מוגבלות. היא פועלת במסגרת דיקנאט הסטודנטים לשלבם בלימודים האקדמיים בדרכים שונות, לרבות התאמות בהיבחנות.

גב' מרב יוסוף-סולומון, ששימשה כראש מדור קידום סטודנטים הפועל במסגרת דיקנאט הסטודנטים, מסרה בתצהירה כי האוניברסיטה פועלת לקידום זכויות סטודנטים עם מוגבלויות. היא פירטה את פעולות התמיכה והסיוע שמקיימת האוניברסיטה על מנת לקדם אוכלוסיות אלה ולשלבן בלימודים האקדמיים. היא פירטה גם אודות הפעילות

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

שמבצע הדיקנאט כדי להעלות את המודעות והרגישות כלפי סטודנטים עם מוגבלויות ולקויות למידה, בקרב חברי הסגל ובקרב הסטודנטים עצמם.

בתקופת לימודיו של התובע, האוניברסיטה קיימה מנגנון מסודר לטיפול בסטודנטים בעלי מוגבלויות רפואיות וליקויי למידה (ר' תצהיר גב' מיה פנקר – מזכרת המדור לקידום סטודנטים). היא הפעילה ועדה אוניברסיטאית ללקויות למידה, אשר בתקופת התובע, הורכבה משתי פסיכולוגיות שהיו אמונות על ההיבט המקצועי, ודיקן הסטודנטים שימש כראש הוועדה.

בהליך המשפטי שהתנהל לפניי, הנתבעת בשום שלב לא כפרה בכך שחלה עליה החובה להנגיש לסטודנטים עם מוגבלויות את שירותי ההשכלה הגבוהה. המחלוקת בין הצדדים היא בעניינו הפרטני של התובע. היא נסבה על יישום הדין והנהלים בעניינו הפרטני, במהלך לימודיו בפקולטה לרפואה. היא נסבה על שאלות עובדתיות בדבר המגבלות שיש לתובע, ההתאמות להן הוא נזקק לעומת ההתאמות אותן קיבל, והתנהלות הצדדים במהלך לימודיו. היא נסבה גם על משמעות ההסכם הייחודי שנערך בין הצדדים, ונפקות ההתחייבות של התובע לא לנקוט בהליך משפטי נגד הנתבעת.

אמנם, נראה כי מדובר בתביעה תקדימית בה מתבקש בית המשפט להתערב בהחלטות אקדמאיות של מוסד להשכלה גבוהה, על יסוד הטענה כי התובע-הסטודנט לא קיבל את מלוא ההתאמות. אך האופי התקדימי של התביעה, עדיין אין בו כשלעצמו כדי להפוך אותה לתביעה עקרונית-ציבורית, החורגת מעניינו הפרטני של התובע.

ההסכם

34. בבחינת עניינו הפרטני של התובע, יש להידרש בראש וראשונה להסכם בין הצדדים. כמתואר לעיל, לאחר שבשנת הלימודים השלישית התובע לא עמד במלוא הדרישות האקדמאיות, מוסדות האוניברסיטה לא אפשרו לו לעבור לשנה הרביעית (תוך היבחנויות בקורסים שלא עבר). מוסדות האוניברסיטה גם לא החליטו על הפסקת לימודיו של התובע. ההחלטה שהתקבלה הייתה לאפשר לתובע לחזור על שנת הלימודים השלישית.

החלטה זו לא הייתה מקובלת על התובע, ולאחר מו"מ בין באי-כוח הצדדים נחתם הסכם מפורט. ליבת ההסכם היא הסכמת האוניברסיטה לכך שהתובע יחזור על קורסים מסוימים הנלמדים בשנה ג' ברפואה, ואם יעמוד בהם בהצלחה, יהיה זכאי לתואר "בוגר במדעי

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

הרפואה". האוניברסיטה הסכימה, נוכח הודעת התובע כי לא ימשיך בלימודי הרפואה אצלה, להגמיש את הדרישות האקדמיות ביחס לקורסים עליהם יחזור התובע. התאפשר לתובע לחזור על קורסים ספציפיים שבחר התובע ולא על כל הקורסים הנדרשים לפי התקנון. התובע מצידו ויתר על כל טענה או תביעה כלפי האוניברסיטה, בגין לימודיו בבית הספר לרפואה, ובגין סיומם, בכפוף למילוי התחייבות הצדדים לפי ההסכם. מלשון ההסכם והגיונו, ברור שתביעות הנובעות מביצוע או אי ביצוע ההסכם עצמו, אינן חסומות בפני התובע. השאלה היא מה דינה של תביעה המתייחסת לתקופת הלימודים שקדמה להסכם, שהרי בתביעה שלפני, התובע קובל על התנהלות הנתבעת בשלוש השנים שקדמו להסכם. תניית הוויתור בהסכם מציבה בפני התובע מכשול משמעותי. עם זאת, היא אינה חוסמת את התביעה על הסף ויש לברר טענות נגד תוקפו של הוויתור המוסכם (ר' ע"א 7379/18 הדר יצחקי נ' רון יצחקי (ניתן ביום 18.12.2019)).

35. התובע טוען לבטלותו של ההסכם, על תניית הוויתור. נטען כי ניתוח מרכיבי ההסכם מלמד כי התובע ויתר על זכותו היסודית לשוויון, ועל סיכוי כלשהו כי יצליח להתמודד, נוכח מצבו, עם אתגרי השנה האקדמית. נטען כי הנתבעת, ב"התנהלות הנפשעת", דרדרה את התובע למצב אקדמי נמוך וגרמה לכישלונותיו בבחינות, ולאחר שעשתה זאת שלא כדין, חתמה עמו על הסכם לפיו עליו לוותר על כל זכויותיו הנרמסות, תמורת שביב הסיכוי שיצליח בבחינות בשנה השלישית החוזרת, ללא מתן התאמות ותוך התניה, שגם אם יצליח – לא יוכל להמשיך בלימודיו.

לטענת התובע, מדובר בהסכם בלתי חוקי, בלתי מוסרי ונוגד את תקנת הציבור. בהתבסס על סעיף 19ג לחוק השוויון, טוען התובע כי לא ניתן להתנות על זכות הנגישות אלא לפי הוראות החוק. בהוראות החוק אין כל אמירה המאפשרת להתנות על הזכות לנגישות בהסכם כדוגמת ההסכם עליו החתימה הנתבעת את התובע. לטענת התובע, הזכות לשוויון היא קוגנטית משום שהיא באה להגן על הצד החלש מפני הצד החזק. ובמקרה דנן, מדובר בתלמיד הזקוק נואשות לנתבעת ואין לו כל אלטרנטיבה מלבד קבלת כל תנאיה של האוניברסיטה. התובע מסביר מדוע נכנע ל"תכתיביה של הנתבעת" וחתם על ההסכם. לטענתו, שלוש שנים הוא קיבל מסרים סמויים וגלויים שאינו מתאים ללמוד רפואה בשל מגבלותיו, והוא מועמד להדחה. חלום חייו עמד להתרסק. מצבו הרפואי היה חמור, מצבו הנפשי לא היה בטיב טוב, שנת הלימודים הרביעית החלה והוא שבוי בהחלטת האוניברסיטה שאף מסרבת לגלות לו את הציון האחרון. לטענתו, הנתבעת סירבה לבחון את ההתאמות באופן מעמיק, ולא שינתה כמעט דבר מעמדת הפתיחה שלה. התובע חשש מפני מאבק משפטי ארוך וחושפני, ולכן פעל בניסיון להגיע להסכמות עם הנתבעת. לטענת התובע, במצוקה שחש, לא נותרה לו כל עמדת מיקוח, אלא להסכים עם תכתיבי הנתבעת.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

לשיטת התובע, ההסכם עומד בסתירה לעקרון היסוד של שוויון, לכן גם אם התובע חתם על ההסכם, הרי שהחובה למתן שוויון מוטלת על הנתבעת. עצם העובדה שחתמה עם התובע על ההסכם, מהווה, כך נטען, עבירה על החוק.

36. התובע מוסיף וטוען, לשם הזהירות, לבטלות ההסכם מתוך תנאי ההסכם עצמו. גם לפי סעיף 1' להסכם, מחויבת הנתבעת לכל כללי החוק, התקנון והשנתונים. הנתבעת לא עמדה בהוראות אלה, לפיכך יש לראות בהתנהלותה כהפרת הסכם, לכן לא ניתן לאוכפו או למנוע באמצעותו את הגישה של התובע לבית המשפט. התובע מפנה לסעיף 2 להסכם, המבהיר כי הויתור הוא בכפוף למילוי התחייבויות הצדדים. לשיטת התובע, הנתבעת לא קיימה את חובותיה על פי התקנון, הדין והשנתון. במהלך שנה ג' השנייה התובע לא נקרא לוועדת שנה או ועדה אחרת, איש לא הציע לו עזרה ובפועל נשלל ממנו גם הכלי של הוועדות.

36. טענה נוספת של התובע מתבססת על סעיף 3 של ההסכם, שמסדיר את התוצאה של פניה לערכאות. התוצאה היא ביטול כל הזכויות שניתנו לתלמיד בהסכם, אך לא מצוין שם כי אם תוגש תביעה, דינה להימחק.

לבסוף קובל התובע על מחדלי האוניברסיטה בדרך לחתימת ההסכם. כך, האוניברסיטה לא טרחה לבדוק את צרכיו של התובע; היא לא הסבירה לו את זכויותיו; לא פנתה לגורמים המקצועיים בעניין ההתאמות הדרושות לתובע; דחתה את בקשתו המפורשת לקבל התאמות גם במבחנים רב-ברירתיים; העלימה מהתובע ומההסכם את האישור לצאת לשירותים בכל עת; והתעלמה באופן מודע מצרכיו של התובע.

37. הנתבעת מנגד סבורה כי יש לאכוף את ההסכם ולדחות את התביעה על הסף. לטענתה, התובע הוא שיזם את ההסכם וחתם עליו מרצונו החופשי. הוא לא טען ולא הוכיח כי נפל "פגם ברצון" סביב חתימת ההסכם.

הנתבעת מדגישה כי התובע הוא שהעלה לראשונה, מיוזמתו, את האפשרות שיעבור ללמוד במוסד אקדמי אחר, והסביר שכדי להוציא את הרעיון לפועל, הוא נזקק לתואר במדעי הרפואה. תחילה פנה בעצמו, ולאחר מכן באמצעות באת-כוחו דאז, עו"ד שרון קליינמן. התובע הוא שיזם את ההידברות עם האוניברסיטה, הוא שהציג מצג לפיו הפתרון המיטבי עבורו הוא מעבר לאוניברסיטת תל אביב, והוא שביקש להגמיש את הדרישה האקדמית ביחס להיקף הקורסים עליהם יצטרך לחזור. הנתבעת טוענת כי רק בשל מצגי התובע,

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

הסכימה להגמיש מעט את הקריטריונים האקדמאים. לטענתה, היא לא הפעילה לחץ על התובע שיחתום על ההסכם, ודווקא באת-כוחו היא שדחקה באוניברסיטה לקדם חתימת ההסכם.

הנתבעת מוסיפה וטוענת כי עמדה בפני התובע חלופה מעשית סבירה ביותר לחתימה על ההסכם, והיא חזרה על שנה ג' כאחד הסטודנטים. לכן טענתו כי לא נותרה לו ברירה, חסרת יסוד.

עוד נטען כי התובע בחר ליהנות מכל העולמות. בשלב ראשון הוא מימש את ההסכם על כל ההטבות שבו. משכשל בניסיון החוזר לעבור את שנה ג', ובחלוף שנה שלמה, הוא טוען בדיעבד לפגמים בהסכם.

38. לטענת הנתבעת, ההסכם אינו מנוגד לתקנת הציבור. הנתבעת דוחה מכל וכל את הטענה כי הפרה חובות קוגנטיות. הנתבעת עומדת על כך שקביעת התאמות היא מלאכה הדורשת מומחיות וכרוכה בהפעלת שיקול דעת מקצועי. הנתבעת אינה חייבת לתת כל התאמה שהסטודנט מבקש, או עליה המליץ מכון האבחון מת"ל. החובה הקוגנטית היחידה היא ליתן לתובע ההתאמות הדרושות, לפי שיקול דעתו של הגוף המקצועי שהוסמך לכך באוניברסיטה, לשם השוואת תנאי הלימוד שלו לסטודנטים שאינם סובלים מלקות למידה. הנתבעת טוענת כי זאת נעשה בעניינו של התובע.

39. לטענת הנתבעת, אין בהסכם כל התנייה על זכותו של התובע להתאמות. מלבד הטענה כי ההתאמות הקשורות לכתיבה צריכות לחול גם בבחינות אמריקאיות, לא העלה התובע בזמן אמת אף טענה ביחס להתאמות שניתנו או שלא ניתנו לו. בהסכם הובהרה עמדת האוניברסיטה כי ההתאמות לא יחולו על מבחנים אמריקאים, אך גם נקבע שהתובע רשאי לפנות לדיקנאט בבקשה להחיל את ההתאמה על בחינות אמריקאיות, אך הוא מעולם לא עשה זאת. ככל שהיה ממש בטענות התובע כאילו העדר התאמות כלשהן הוא המקור לכישלונותיו בבחינות, מתבקש היה כי יפנה לוועדה המקצועית המוסמכת לקביעת זכאותו להתאמות נוספות.

40. הדיון בתוקפו של ההסכם מתמקד בסעיף 30 לחוק החוזים (חלק כללי) התשל"ג-1973. התובע לא טען לפגם בכריתה, וממילא לא הוכיח התקיימותו של פגם כלשהו. נקודת המוצא היא כמובן שגם אדם עם מוגבלות כשיר לפעולות משפטיות, לרבות התקשרות בהסכמים, והוא מחויב להסכמים בהם הוא מתקשר. המוגבלות אינה הצדקה

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

להתנערות מהסכמים. לצד זאת, המוגבלות ויתר הנסיבות הרלוונטיות הם נתונים הנלקחים בחשבון בבחינת השאלה האם נפל פגם בכריתה או פגם אחר בהסכם, שמוביל לבטלותו.

עוד יוער כי כאשר מדובר באדם עם מוגבלות משמעותית, המתקשר בהסכם עם אדם ללא מוגבלות או עם גוף בעל עוצמה, יש לבחון את ההסכם גם בראי פערי הכוחות בין הצדדים. אך אין לגזור מכך קביעה אוטומטית בדבר פערי כוחות המנוצלים לרעה ומביאים לבטלות ההסכם באחת העילות המנויות בחוק. יש לבחון כל מקרה לגופו, על פי מכלול הנסיבות, מהות הלקות וטיב ההתקשרות.

41. במקרה דנן, גם אם היו פערי כוחות בין הצדדים, אין מדובר בתובע "מוחלש" הנעדר יכולת לדאוג לאינטרסים שלו. במהלך לימודיו, התובע ידע לפנות לכל גורם אפשרי באוניברסיטה ומחוצה לה. כך, הוא פנה למרצים רבים, לגורמי מנהלה בפקולטה ולגורמים בכירים בפקולטה ובהם מנהלת בית הספר לרפואה. התובע נעזר גם בהוריו. עובר להתקשרות בהסכם, אביו פנה לנשיאת האוניברסיטה. התובע ואמו פנו לנציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות. הוריו פנו לדיקן הפקולטה פרופ' שרייבר.

עובר להסכם, התובע גם נעזר בייצוג משפטי, והמשא ומתן עם האוניברסיטה התנהל באמצעות באת כוחו, עו"ד שרון קליינמן. זו הייתה דומיננטית במשא ומתן ועמדה על כך שההסכם יבטיח את האינטרסים של התובע. עו"ד קליינמן הייתה מעורבת בניסוח כל מילה בהסכם. למשל סעיף 1.ה. להסכם שונה על פי דרישתה (ר' מייל מעו"ד קליינמן מיום 7.11.2012 – נספח 4 לתצהיר עו"ד אלמוג סלע).

42. אין בידי לקבל את הטענה כי ההסכם הוא פרי תכתיב של האוניברסיטה, אשר התובע קיבל בלית ברירה. ההסכם הוא תוצר של משא ומתן, בו עמד כל צד על האינטרסים שלו. התובע הוא שיזם את הרעיון לעזוב את לימודיו באוניברסיטת בן גוריון בסוף שנה ג' ומנגד "לשפר" את התנאים בהם יחזור על שנה ג'. ההסכם לא נחתם כלאחר יד אלא לאחר משא ומתן של כחודש ימים. יצוין כי התובע לא זימן לעדות את עורכת הדין שרון קליינמן שעדותה יכולה לשפוך אור על נסיבות כריתת ההסכם.

בעת ההתקשרות בהסכם עמדה לתובע חלופה מעשית סבירה בדמות חזרה על שנה ג', בהתאם להחלטת ד"ר ריזנברג. טענתו כי החלופה הייתה סילוק מבית הספר לרפואה, אין בה ממש. חלום חייו לא עמד להתנפץ. עמדה לו האפשרות לחזור על שנה ג' ולהמשיך

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

בלימודי רפואה, וכן עמדה לו האפשרות לפנות לדיקנאט הסטודנטים ולבקש התאמות נוספות.

43. הלכה למעשה, התובע פעל על פי ההסכם במשך כל שנת הלימודים. בכך הוא מימש את ההסכמות שנועדו לטובת האינטרס שלו. התובע לא חזר על שנה ג' אלא למד לפי המתכונת המצומצמת שנקבעה בהסכם. גם בהמשך, התובע לא הודיע שההסכם מבוטל, עד להגשת התביעה. אין מחלוקת שבשום שלב הוא לא שלח הודעת ביטול.

נראה כי התובע אכן מבקש למעשה ליהנות מכל העולמות. מצד אחד, בזמנו הוא חזר על שנה ג' במתכונת "מצומצמת" (ולא כמתחייב בתקנון/שנתון) על מנת לזכות בתואר בוגר במדעי החיים. מצד שני, הוא טוען כיום להעדר תוקף להסכם, לאחר שנכשל בלימודיו.

44. התובע מבקש לעגן את בטלות ההסכם בסעיף 30 לחוק החוזים, שעניינו חוזה פסול, וזו לשונו:

"חוזה שכריתתו, תכנו או מטרתו הם בלתי חוקיים, בלתי מוסריים או סותרים את תקנת הציבור – בטל".

מתוך החלופות המנויות בסעיף 30, מתמקד התובע בתקנת הציבור.

45. בנסיבות המקרה, כפי שנפרשו לפני, אין בידי לקבל את הטענה כי ההסכם נוגד את תקנת הציבור משום פגיעתו בשוויון.

אין חולק כי הזכויות לפי חוק השוויון הן זכויות חוקתיות. לטעמי, שלילתן בנסיבות מסוימות עשויה להיות מנוגדת לתקנת הציבור.

תקנת הציבור הקבועה בסעיף 30 לחוק החוזים מזרימה את ערכי היסוד של השיטה – ובכללם עקרון השוויון – אל המשפט הפרטי (ר' דג"ץ 4191/97 רקנט נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד נד(5) 330; וכן בג"ץ 104/87 נבו נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד מד(4) 749). קיימות גישות שונות ביחס למידת ההתערבות של בית המשפט בחוזים על יסוד הטענה של תקנת הציבור (ראו פרשת רקנט, דברי כב' השופט י' זמיר בעמ' 375).

אני כשלעצמי סבורה כי נדרשת מדיניות שיפוטית זהירה, השוקלת מצד אחד את הערך של כיבוד הסכמים ומצד שני ערכים חברתיים שנפגעים בחוזה. יש לזכור כי תקנת הציבור מבונה הרחב גם תומכת בקיום חוזים ונזהרת בביטולם. ביטול חוזה בשל תקנת הציבור הוא צעד שיפוטי חריג השמור למקרים נדירים.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

46. השאלה הנשאלת לעניין תקנת הציבור בהקשר דנן היא האם יש בחוק השוויון כדי למנוע ממוסד על-תיכוני וסטודנט בעל מוגבלות להגיע להסכם הקובע את ההתאמות שיקבל הסטודנט, שלא במסלול שהקבוע בדיון (ותוך שלילת התאמות שמקנה הדין לסטודנט). שאלה נוספת היא מה דינו של הסכם בו מוותר הסטודנט בדיעבד על זכויות מכוח חוק השוויון. בהיבט הכללי, מדובר בשאלות מורכבות. השופט ש' לוי התייחס לכך בהקשר אחר של דין קוגנטי (חוק הבנקאות). וכך הוא כותב בע"א 4644/91 משה כובשי חברת הובלה ותעבורה בע"מ נ' בנק הפועלים פ"ד מט(1) 617:

"אין לקבוע מראש מסמרות לעניין השאלה הכללית אם אפשרי הוא ויתור בדיעבד על 'זכויות' הנובעות מהוראה קוגנטית, אלא יש לשקול לעניין זה שיקולים שבמדיניות החקיקה המיוחדת העומדת לדין, ולא בהכרח יהיה פיתרון בסוגיה אחת ישים בסוגיה אחרת".

יפים לכאן גם דבריו של המלומד עופר גרוסקופף:

"מהותה של הוראת חוק כופה הוא שאין בכוחם של הצדדים להתנות עליה מראש, אך מכאן עדיין לא משתמעת בהכרח המסקנה כי הצדדים אינם יכולים להגיע בדיעבד לפשרה בנוגע לדרך מימושה של הוראת החוק. הטעם לכך כפול: ראשית, השיקולים השוללים את אפשרות ההתניה מראש עשויים שלא לחול לגבי ויתור בדיעבד. ... שנית, למערכת המשפט אינטרס בקידומן של פשרות מחוץ לבתי המשפט, ואלה מחייבות מטבען להותיר לצדדים מרווח פעולה מסוים לשאת ולתת במסגרתו" (עופר גרוסקופף "חוזה פסול" חוזים – כרך ג' 550 (דניאל פרידמן ונילי כהן עורכים, 2003) עמ' 552).

המורכבות נובעת מכך שמן הצד האחד ניצבים חופש ההתקשרות, כמו גם הרצון לעודד פשרות והסכמות. כיבוד האוטונומיה וחופש ההתקשרות עומדים גם לאנשים עם מוגבלויות, ויש להיזהר מפני גישה פטרנליסטית. מן העבר האחר ניצבת הזכות לשוויון אנשים עם מוגבלות, שכדי לבצר אותה יכול ויש לשלול גם מבעל הזכות עצמו את האפשרות למחול עליה.

47. אך שאלות מורכבות אלה אינן מתעוררות במקרה שלפניי. ההסכם עם הנתבעת לא פגע בזכויות קוגנטיות של התובע לפי חוק השוויון. ההסכם לא שלל מהתובע התאמות שהוא זכאי להן בדיון. התובע לא ויתר על עצם הזכות להתאמות או על הזכות לבקש התאמות. ההסכם הכיר מפורשות בזכאותו של התובע להתאמות. עוגנו בו ההתאמות שאושרו לתובע בוועדה האוניברסיטאית, בתוספת הבהרה לעניין אי תחולת ההתאמה של הקראת תשובות לבוחן/מחשב נישא והתעלמות משגיאות כתיב על מבחנים אמריקאיים. ההסכם אכן עיגן בצורה מפורשת את עמדת האוניברסיטה ביחס למשמעות ההתאמות שקבעה לתובע (ר' 47).

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

עדוּתָהּ של עו"ד סלע בעמ' 78 לפרוט' מיום 5.1.2017. הדברים עוגנו בהסכם לאחר שנבדקו שוב ושוב מול גורמי המקצוע הרלוונטיים באוניברסיטה, כפי שהעידה עו"ד סלע. ואולם, ההסכם לא שלל מהתובע התאמות, ולא שלל את המסלול הרגיל על פי כללי האוניברסיטה להרחיב את ההתאמות. בהסכם עוגנה זכותו של התובע לפנות לגורם המוסמך - דקנאט הסטודנטים - ולבקש התאמות נוספות.

עו"ד אלמוג סלע מהלשכה המשפטית של האוניברסיטה, שניהלה את המו"מ מול ב"כ התובע, העידה כי במו"מ ביקשה ב"כ התובע כי האוניברסיטה תחיל את ההתאמה של "הקראת תשובות לבוחן" גם על מבחנים רב בריתיים. מאחר שנושא זה מצוי בסמכות הגורמים המקצועיים, שקבעו שלא לכך נועדה ההתאמה, עו"ד סלע לא ראתה עצמה מוסמכת להתערב בהחלטת מסוג זה. לכן ההסכם שב ומבהיר כי התובע רשאי לפנות ולבקש התאמות נוספות מן הגורמים המוסמכים.

התובע רשאי היה לפנות ולבקש גם שימוש במחשב נישא במבחנים אמריקאיים. בקשתו הייתה נבחנת אצל הגורמים המקצועיים. ככל שהתובע לא היה שבע רצון מהחלטתם, יכול היה גם לערער עליה. אך התובע בחר, משיקוליו, כלל לא לפנות לדיקנאט, לא בעניין הקראת תשובות ולא בעניין מחשב נישא (ר' סעיף 169 לתצהיר התובע).

נמצא, כי ההסכם מעגן את ההתאמות שקיבל התובע בזמנו על ידי הגורמים המקצועיים ומבטיח את זכותו לבקש התאמות נוספות. משכך, אין הוא נוגד את תקנת הציבור. התובע בהסכם לא ויתר על התאמות. הבהרה של משמעות ההתאמות שהוכרו - נוכח חילוקי הדעות שהתגלעו בנושא - אינה נוגדת את תקנת הציבור. בפרט כאשר הוכח שזו המשמעות הנהוגה אצל הנתבעת ביחס להתאמה זו, והיא מתיישבת עם הפרקטיקה של שימוש בהתאמה זו (קבלת מחשב נישא עם מעבד תמלילים בלבד), כפי שיפורט בהמשך.

48. במישור האקדמי, ההסכם היטיב עם התובע. על פי השנתון, המשמעות של חזרה על שנת לימודים היא חזרה על כל הקורסים שבהם קיבל הסטודנט ציון נמוך מהממוצע הכיתתי באותה שנה. סעיפים 11.6-11.7 קובעים:

"סטודנט החוזר על שנת לימודים חייב בכל החובות של סטודנט מן המניין באותה שנה.

פטור מקורסים לסטודנט החוזר על שנה בגלל כשלון אקדמי, יינתן רק לקורסים אותם עבר בהצלחה בציון שאינו נמוך מהממוצע הכיתתי של מועד א' בשנה בה למד, וזאת בכפוף לאישור הוועדה להערכה וקידום סטודנטים. כל חזרה על קורס בעקבות כשלון חייב להיעשות במסגרת קורס מוסדר."

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

פרופ' דורון זגר – סגן דיקן להוראה בפקולטה למדעי הבריאות – הסביר בתצהירו מדוע האוניברסיטה הסכימה להתפשר על הדרישה שבשנתון. הוא הסביר כי לנוכח הידיעה שהתובע אינו ממשיך אצלה ללימודים לתואר ד"ר לרפואה, כך שהיא אינה מכשירה את מי שאינו ראוי לכך למקצוע בו עוסקים בבריאות ובחיי אדם, היא יכלה להסכים להתפשר על דרישותיה האקדמיות (סעיף 27 לתצהיר).

49. גם טענותיו של התובע באשר להתאמה של יציאה חופשית לשירותים אינן מצביעות על כך שההסכם נוגד לתקנת הציבור. התובע הגיש בקשה להתאמה של יציאה חופשית לשירותים כחודשיים לפני ההסכם, ביום 18.10.2012. לדברי התובע, הצורך באישור התעצם בהמשך (סעיף 172 לתצהיר התובע). חרף האמור, חודשים ארוכים לא התעניין התובע בשאלה אם האישור התקבל. מכל מקום, ההסכם לא שלל את ההתאמה, שממילא אושרה לתובע.

אשר על כן, בנסיבות העניין, אין לראות בהסכם כפוגע בהוראות הקוגנטיות של חוק השוויון. לא הייתה בו לא התניה מראש על הוראות חוק קוגנטי ולא ויתור בדיעבד על זכויות המוקנות מכוחו.

50. שאלה נפרדת היא האם ויתור התובע על כל טענה או תביעה כלפי האוניברסיטה בגין התקופה שקדמה להסכם, מנוגדת לתקנת הציבור. כזכור, נקבע בסעיפים 2 ו-3 להסכם:

"2. בכפוף למילוי התחייבויות הצדדים לפי הסכם זה, לא תהיה לתלמיד כל טענה או תביעה כלפי האוניברסיטה בגין לימודיו בבית הספר לרפואה באוניברסיטה ובגין סיומם. מובהר שויתור התביעות כאמור בסעיף זה אינו כולל ויתור על תביעות הנובעות מקיומו או אי קיומו של הסכם זה ו/או על תביעות המתייחסות לכל אירוע שיארע משנת הלימודים תשע"ג.

3. הגיש התלמיד תביעה נגד האוניברסיטה בניגוד לאמור בסעיף 2 לעיל, יבוטלו כל הזכויות שניתנו לתלמיד בהסכם פשרה זה, ובכלל זה, בלי לפגוע בכלליות האמור, הזכות לציונים שינתנו לו בקורסים שחזר עליהם."

ההסכם חסם את התובע מלהעלות טענות או תביעות כלפי האוניברסיטה בגין לימודיו עד שנת הלימודים תשע"ג. ההסכם הוסיף וקבע כי במקרה של הגשת תביעה נגד האוניברסיטה (בגין התקופה שקדמה להסכם), יבוטלו כל הזכויות שהוקנו לתובע בהסכם.

ייתכנו מצבים, בהם תניית ויתור המגבילה פנייה לערכאות תיחשב כמנוגדת לתקנת הציבור ולפיכך דינה להתבטל (ע"א 3833/93 לוי נ' לוי, פ"ד מח(2) 862, 874-875 (1994); ע"א

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

3369/98 מינהל מקרקעי ישראל נ' רוזנטל, פ"ד נה(4) 52, 63-64 (2001); ע"א 6234/00 ש.א.פ. בע"מ נ' בנק לאומי לישראל בע"מ, פ"ד נז(6) 769, 789 (2003)).

באחת הפרשות פסק כב' השופט י' עמית:

"חשיבותה של זכות הגישה לערכאות מגבירה את הצורך לנקוט כלפי כתב הוויתור משנה זהירות, ולעתים אף חשדנות של ממש (ע"א 1480/04 מליבו ישראל בע"מ נ' מדינת ישראל משרד הבינוי והשיכון, פ"ד סא(2) 855, 874-873 (2006)). לפיכך, הדין עשוי להגביל את כוחו של הוויתור ההסכמי על זכויות וסעדים, בפרט כאשר מדובר בכתב ויתור על זכויות עתידיות, שטרם התגבשו..."

יחד עם זאת, ההלכה הפסוקה הבחינה בין ויתור על הפרה מן העבר לבין ויתור על הפרה עתידית. עמד על כך כב' השופט א' מצא בפרשת ש.א.פ.:

"ככלל, אמנם, מוצדק להסתייג מן ההכרה בתוקפו של תנאי בחוזה שלפיו מוותר אחד הצדדים על זכות תביעה הנתונה לו, ותנאי החוסם את דרכו של מתקשר לערכאות עשוי להיפסל מחמת היותו מנגד לתקנת הציבור... על כן תנאי בחוזה המונע מצד פנייה לערכאות בגין הפרה עתידית של החוזה על-ידי הצד האחר, אינו יכול להיחשב כלגיטימי, ודינו, ככלל, להיפסל.... לא כן ויתור על זכות תביעה בגין הפרה מן העבר. ויתור כזה עשוי להיות חלק מפשרה הוגנת בין הצדדים. כן עשוי הוא להיות תנאי כשר במסגרת הסדר מוסכם, שמטרתו לאפשר פתיחת מערכת יחסים חדשה המבטיחה לצד המוותר טובת הנאה המפצה אותו על הוויתור" (שם, עמ' 789).

51. במקרה דנן, התובע ויתר על זכות תביעה בגין העבר, כחלק מההסדר הכולל בין הצדדים, במסגרתו קיבל הטבה בדמות האפשרות לקבל תואר במדעי החיים מבלי לעמוד במלוא הדרישות הקבועות בשנתון. יש להביא בחשבון את אינטרס הנתבעת שלא להיות חשופה להתדיינות בקשר לטענות התובע הנוגעות לעבר, כאשר זו מצידה עשתה ויתורים בדמות הגמשת תנאי הזכאות לתואר בוגר במדעי החיים. כמוסבר לעיל, התובע גם פעל לפי ההסכם וביקש ליהנות מההטבה שקיבל על פי ההסכם. רק לאחר שלא עמד בדרישות המוגמשות לזכאות לתואר, הגיש את התביעה בגין שנות הלימוד שקדמו להסכם. במצב דברים זה, יש קושי לא מבוטל לקבוע כי הוויתור על זכות התביעה נסוג מפני תקנת הציבור.

יחד עם זאת, בשים לב למעמדה המיוחד של הזכות לשוויון לאנשים עם מוגבלות, מצאתי לבחון את טענות התובע לגופן, בקשר ללימודיו עד שנת הלימודים תשע"ג. נוכח מסקנתי

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

כי התובע לא הוכיח הפרה של זכויותיו בעבר, איני נדרשת לקבוע מסמרות בשאלת תוקפו של הוויתור.

52. יוער כי לגבי התקופה שממועד כריתת ההסכם, התובע בוודאי אינו חסום מלתבוע בגין הפרה. לגבי תקופה זו אין כל מקום לטעון להפרה מצד האוניברסיטה. האוניברסיטה פעלה בהתאם להסכם. היא אפשרה לתובע ללמוד את שמונת הקורסים שנקבעו בהסכם. התובע כשל במרבית הקורסים בהם נבחן. האוניברסיטה לא נדרשה לכנס ועדת שנה או ועדת הערכה וקידום בעניינו, שכן בהסכם נקבע שבכל מקרה, בתום שנת הלימודים תשע"ג, יסיים התובע את לימודיו באוניברסיטה. משכך, לא היה כל טעם לכנס ועדות שתפקידן להמליץ על אם לקדם הסטודנט לשנת הלימודים הבאה או לסיים את לימודיו (ר' דבריו של פרופ' זגר בעמ' 55 לפרוטוקול מיום 5.1.2017). אין לקבל אפוא את הטענה כי הנתבעת הפרה את ההסכם.

האם הופרו זכויות התובע להתאמות?

53. ההפרה המרכזית הנטענת בתביעה היא שהתובע לא קיבל את ההתאמות שהיה ראוי שיקבל נוכח לקויותיו, ובשל כך הוא נכשל במבחנים. לא עלה בידי התובע להוכיח טענה זו.

בפתח הדברים יוער כי עצם העלאת הטענות בדיעבד, שנים לאחר קבלת ההתאמות ולאחר ארבע שנות לימוד, מעוררת קושי. דרך המלך היא להעלות טענות מסוג זה בפני הגורמים המוסמכים באוניברסיטה, בזמן אמת, כדי שניתן יהיה לבררן על ידי הגורמים המוסמכים, ולתקן את הטעון תיקון, ככל שהיה. קביעת ההתאמות היא עניין לאנשי מקצוע, היא לא נעשית באופן אוטומטי והיא כרוכה במומחיות ובשיקול דעת. איתור הלקויות, כשלעצמו, אינו עניין טכני, הוא דורש הכשרה ומיומנות. הוא מבוסס על מבדקים שתוצאותיהם טעונות פירוש, דיווח עצמי והתרשמות המאבחן. בתחום זה קיימות שיטות אבחון שונות ואמות המידה אינן אחידות. בשלב הבא, קביעת ההתאמות הנדרשות לכל לקות אינה דבר אוטומטי, גם היא עניין של מומחיות ומיומנות.

54. לא בכדי נערך בשנת 2014 תיקון מקיף לחוק זכויות תלמידים עם לקות למידה במוסדות על-תיכוניים, על יסוד המלצותיה של ועדה ציבורית שמינה שר החינוך. התיקון נועד להסדיר את העיסוק באבחון לקויות למידה ולהסמיך את שר החינוך, בהתייעצות עם שר

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

הבראות, עם ועדת המומחים, עם הנציבות ועם ארגונים העוסקים בקידום זכויותיהם של אנשים עם לקות למידה ובאישור הוועדה, לקבוע הוראות בעניין: (1) אמות מידה לשיטות אבחון מקובלות; (2) אופן קביעתן של שיטות אבחון מקובלות והמוסמך לקבען; ו-(3) אופן עריכתו של מסמך אבחון מוכר (סעיף 4א לחוק).
על פי חוק זכויות תלמידים, מוקמת ועדת מומחים שתפקידה לייעץ לשר על שיטות אבחון ועריכת מסמך אבחון, דבר שמצביע על המורכבות והמומחיות הכרוכה בעניין.

כמו כן, על פי חוק זכויות תלמידים, בקשה להתאמות תוגש לגורם המקצועי המוסמך במוסד על-תיכוני, בהתאם לכללים שקבע המוסד לעניין זה, בצירוף אבחון שערך "מאבחן מוכר". בחוק נקבע כי החלטת המוסד העל-תיכוני לפי סעיף קטן (ב) תהיה מנומקת ובכתב; ניתן לערור על ההחלטה וזו תוכרע על ידי הגורם המוסמך בהחלטה מנומקת ובכתב. את הפרוצדורה של הליכי הערר היה על שר החינוך לקבוע בהוראות, אך לא עלה בידי לאתר הוראות כאמור.

אין חולק כי החוק לא הוחל עדיין בתקופת לימודיו של התובע אצל הנתבעת, וחלק מסעיפיו טרם באו לעולם. עם זאת, ניתן ללמוד ממנו על הדין הרצוי, ועל המורכבות המקצועית בתחום של אבחון לקויות למידה וקביעת התאמות. החוק המבטא את האיזון העדין המתחייב נוכח הרצון להבטיח זכויותיהם של תלמידים לקויות למידה, תוך שמירה על האוטונומיה של המוסד האקדמי בעניינים אקדמיים והתוקף של המבחנים.

55. שיקולים אלה מובילים למסקנה כי השגות על שיקול הדעת של גורמי המקצוע המוסמכים צריך הסטודנט להעלות בזמן אמת, במסלול שהתווה המוסד האקדמי.

התקיפה בדרך של תביעה משפטית היא מוצא אחרון, וגם זו ראוי שתוגש בזמן אמת ולא בדיעבד. הגשת תביעה, בדיעבד, במקום השגה בפני הגורמים המוסמכים, מקשה מאוד לקבוע האם נפל פגם בקביעת הלכות וההתאמות כפועל יוצא מכך, וכיצד השפיע הדבר על הישגי הסטודנט.

קביעת שיפוטית, בדיעבד, כי הישגי הסטודנט היו שונים לו קיבל התאמות אחרות, יש בה תמיד מימד ספקולטיבי, ועל כן יש בה משום התערבות בשיקול הדעת האקדמי.

56. במקרה שלפני, התביעה הוגשה שנים ארוכות לאחר שהגורמים המוסמכים אצל הנתבעת קבעו את ההתאמות לתובע, וזמן רב לאחר שהמוסד האקדמי החליט שלא לאפשר לתובע לעבור לשנת הלימודים הרביעית בבית הספר לרפואה.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

התובע לא ערער על ההתאמות שקיבל, הגם שהוסבר לו מספר פעמים כי זו הדרך לברר את טענותיו. הוא לא עשה כן לא בסמוך לקבלת ההתאמות, וגם לא בהמשך, כאשר לשיטתו ההתאמות לא יושמו באופן ראוי. הגם שהובהר לו כי עליו לפנות באופן רשמי לדיקנאט הסטודנטים ככל שהוא מבקש התאמות נוספות, הוא לא עשה כן, מסיבות שלא הובררו.

אמנם, התובע שטח את טענותיו בפני גורמים שונים, אך לא בפני הגורמים המוסמכים, ולא בדרך שקבעה האוניברסיטה.

57. בשנת הראשונה פנה התובע לגב' מיה פנקר מדיקנאט הסטודנטים לברר על אפשרות לקבל התאמות נוספות. לאחר מכן בשום שלב הוא לא פעל כפי שגב' פנקר הסבירה לו ולא פנה לוועדת הערעורים לקבלת התאמות נוספות (ר' עדות גב' פנקר מיום 21.3.2017, בעמ' 70-71).

באוגוסט 2010, בסוף שנה א', התובע פנה לפרופ' גבי שרייבר, דיקאן בית הספר לרפואה. הוא סיפר על בעיות שהתעוררו אצלו בזמן פתירת מבחנים. פרופ' שרייבר השיב לו שנושא לקויות למידה אינו בתחום אחריותו והציע לו לפנות לגב' מאירה ראובני ראש לשכת הדיקן, לברר לגבי האחראי לנושא בפקולטה למדעי הבריאות. אין אינדיקציה שהתובע פעל בדרך זו ופנה לגב' מאירה ראובני.

באוקטובר 2010 פנה התובע לדיקנאט הסטודנטים בבקשה להוסיף התאמה של הגדלת טופס בחינה והגדלת טופס תשובות. תחילה פנה בעל פה (ביום 12.10.10) והוסבר לו נוהל ועדת ערעורים. לאחר חודש, ביום 11.11.10, פנה בדוא"ל ושאל כיצד עובד תהליך הגשת ערעור. גב' פנקר השיבה לו "תתקשר... זה ארוך להסביר במייל". לדברי גב' פנקר, התובע קיבל את ההסברים ולא פעל לפיהם. אוסיף כי הפרוצדורה של הגשת ערעור מפורטת בהרחבה גם באתר האינטרנט של הדיקנאט (סעיף 50 לתצהיר).

58. כנשאל התובע בחקירתו אם הגיש טופס לוועדת ערעורים, הוא ענה בצורה מתחמקת:

"ש. אתה מילאת טופס לוועדת ערעורים?"

ת. אני כבר לא יודע למי אני צריך לפנות? לכמה אנשים עוד אני צריך לפנות?

ש. הסבירו לך שאתה צריך להגיש ערעור ומעולם לא הגשת?

ת. מכל גורם אני שומע משהו אחר. אומרים לי להגיש לגורם אחד ואחר כך לגורם

אחר, אני לא יודע. כל כך הרבה פניות והרבה פעמים. לא הגיוני שמישהו יגיד לי

בוא אליי ואני אטפל בך?"

(עמ' 24 לפרוט' מיום 3.1.2017).

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

התובע, כך נראה, בחר שלא לערער על ההתאמות שקיבל מהוועדה האוניברסיטאית. הדבר משתקף במכתב הנציבות מיום 12.9.2012, בו נכתב "לדברי ד"ר ה', האוניברסיטה הכירה רק בחלק מן ההתאמות שקיבל ג' כאשר נבחן בבחינות הבגרות, אך הוא החליט לא לערער על כך".

דברים דומים כתבה אמו של התובע, ד"ר א.ה. בתצהירה: "על אף שהתאמות שאושרו היו רק חלקיות ממה שהומלץ על ידי המת"ל אני יודעת שג' החליט שלא לערער על כך, בעיקר משום שלדבריו חש כי הגישה בפקולטה, כלפי סטודנטים כמותו איננה אוהדת, בלשון המעטה" (סעיף 44 לתצהיר).

מכל מקום, התובע לא הציג עותק של פניה, לא הצהיר כי הגיש ערעור, ובתיק שלו בדיקנאט לא נמצא מכתב פנייה. יצוין כי הערעור מתבצע על גבי טופס ייעודי, לאחר הפקדת שיק ביטחון שמוחזר לסטודנט אם הערעור מתקבל.

יש לזכור כי לא מדובר בתלמיד שהיסס לפנות. התובע פנה פעמים רבות לגורמים שונים, הן דרג המנהלי והן בדרג האקדמי, ושטח את טענותיו. הוא שיתף בלקויות ובמצבו הרפואי ודרש התחשבות. בין היתר, התובע פנה לא פעם למרצים בבקשות חריגות. בשנה ב' פנה התובע לפרופ' בירק וביקש מועד מיוחד בבחינה בגנטיקה, בגין מצבו הבריאותי. בשנה ג', לאחר שנכשל בבחינה בראומטולוגיה, התובע פנה אישית לד"ר פלוסר וביקש להיפגש ולתת לו אפשרות להציג בפניו מדוע הוא ראוי לעבור את הבחינה. התובע פנה בפניה דומה לפרופ' קרוגליאק לאחר שנכשל בקורס גסטרואנטרולוגיה.

אם סבר התובע שההתאמות שקיבל אינם מספקות, היה עליו לערער בפני הגורם המוסמך. עמדה לתובע גם האפשרות לבקש התאמות נוספת, דבר שבשונה מערעור אינו תחום בזמן (סעיף 59 לתצהיר מירב יוסף-סולומון). ככל שהתובע סבר במהלך לימודיו – לאחר שהחל להתנסות מבחנים בר-ברירתיים בפקולטה לרפואה – כי הוא זקוק לפטור מהעתקת תשובות לדף תשובון או להקראת השאלות, היה עליו לפנות לדיקנאט הסטודנטים ולבקש התאמות נוספות. כך, בהחלטת הערעור של פרופ' זגר נכתב לתובע כי הוא "רשאי להגיש מסמכים רפואיים ללשכת דיקאן הסטודנטים אשר יוכל אולי להמליץ על הקלות בבחינות בעתיד". התובע לא עשה כן. התובע לא עשה כן גם כשבהסכם נקבע מפורשות כי זו הדרך לקבל את ההתאמות שהתובע טוען להן. בשלב זה התובע ללא ספק ידע מי הגורם המוסמך לקבוע התאמות נוספות (או לפרש את ההתאמות שקיבל). הימנעותו מפנייה לגורם המוסמך מדברת בעד עצמה.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

61. זאת ועוד. לאחר שפניות התובע לגורמים שונים לא הביאו למענה המקווה, התובע לא פנה לבית המשפט, אלא בחלוף שנים. הוא עשה כן לאחר שנבחן עשרות בחינות, ללא התאמות המגיעות לו לטענתו. נוצר כעין "מעשה עשוי" לגבי אותן בחינות והשלכותיהן.

פניה לבית המשפט בחלוף שנים ארוכות אינה תחליף לערעור. היה על התובע לתקוף תקיפה ישירה, בזמן אמת, את החלטת הוועדה האוניברסיטאית. קשה להשלים עם מצב בו סטודנט בוחר שלא למצות את זכות הערעור במנגנונים הפנימיים, ולאחר שנים מבקש להכיר בו כמי שעמד בדרישות האקדמאיות, הגם שבפועל לא עמד בהן. הגשת ערעור ותקיפת החלטת האוניברסיטה בזמן אמת הייתה מאפשרת בחינה של הדברים בזמן אמת ותיקון התקלה בקביעת ההתאמות, ככל שהייתה כזו, והמשך לימודים עם ההתאמות הראויות. זאת במקום לעסוק בשאלות היפותטיות ובספקולציות, לגבי הישגיו המשוערים של התובע, אילו קיבל את ההתאמות הראויות. אי אפשר לקבוע מה היו הישגיו האקדמיים של התובע, רק על סמך נתונים סטטיסטיים במחקרים כלליים אודות לקויות למידה.

דברים אלה מצדיקים, כשלעצמם, לדחיית התביעה.
מעבר לנדרש, אתיחס לטענות העיקריות שהעלה התובע.

הלקויות וההתאמות

62. בלב התביעה עומדת הטענה כי לתובע קושי בסימון דף תשובות במבחן אמריקאי, בשל העתקות לא נכונות מהמבחן לדף התשובות. טענה נוספת בפי התובע היא שלא נבחן בחדר היבחנות נפרד, ובכך לא קיבל מענה להפרעת קשב וריכוז שפוגעת בתפקודו. התובע לא ביסס טענות אלה כנדרש, ולא שכנע כי אלה הסיבות לכשלונותיו האקדמיים.

כאמור לעיל, התובע עבר אבחון מת"ל בתחילת שנת 2010. באבחון המת"ל נקבע ביחס לדיסגרפיה, כי כתב ידו של התובע קשה לקריאה, נצפו שגיאות כתיב ורמת ניסוח נמוכה. צוין כי קיים פער משמעותי בין תפקודיו של התובע בהבעה בעל-פה לבין תפקודיו במטלות הבעה בכתב.

לגבי דיסלקציה, באבחון המת"ל תפקודי הקריאה נצפו תקינים.
לגבי הפרעת קשב וריכוז – באבחון המת"ל תפקודיו של התובע במטלות הבוחנות תפקודי קשב באופן ישיר נמצאו תקינות, אולם נצפתה הנמכה במטלת הזיכרון השמיעתי, שנגרמה בשל מוסחות ואסוציאטיביות המאפיינת אנשים בעלי הפרעות קשב וריכוז.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

המלצות המת"ל להתאמות היו:
הארכת זמן בשיעור 25% בכל מקצועות הלימוד;
חדר היבחנות עם מיעוט נבחנים או חדר בחינה נפרד;
התעלמות משגיאות כתיב;
שיערוק הבחינה (בשל קריאות נמוכה של כתב היד);
הקלדת תשובות המבחן על גבי מחשב במקצועות רבי מלל (בשל קשיי ניסוח וארגון);

63. הוועדה האוניברסיטאית בחנה את אבחון המת"ל ושקלה את ההתאמות הראויות. ביום 14.3.2010 כתבה אילנה לד"ר שוורץ "מה דעתך על האבחון? אני הייתי מקבלת את האבחנה של דיסגרפיה, אך לא [הפרעת קשב וריכוז] ומאשרת [הארכת זמן] במבחנים מרובי כתיבה או היבחנות בעל פה??".

למחרת השיבה לה ד"ר שוורץ: "לאור הנתונים הגולמיים תמוהה התוצאה ב"סיכום התוצאות" לגבי [הפרעת קשב וריכוז] (וכן לגבי הדיסגרפיה). הנתונים אינם מצביעים על קשיים תפקודיים בהווה. הלקות המאובחנת כיום היא דיסגרפיה. יתכן שהטיפול התרופתי והלימודי שקיבל במשך השנים עזר לו מאוד. לכן אני מציעה לתת הארכת זמן בכל המבחנים (לא רק למעט אמריקאיים בשל שגיאות ההחלפה והשמטה), הקראת תשובות לבוחן (לא נראה לי שמבחנים בע"פ זה ריאלי בפק' לרפואה) והתעלמות משגיאות כתיב".

הוועדה האוניברסיטאית בחרה בגישה המרחיבה יותר, של ד"ר שוורץ, וקבעה לתובע את ההתאמות הבאות:
הארכת זמן בחינה (בכל המקצועות);
הקראת תשובות המבחן לבוחן/מחשב נישא לבחינות;
המלצה להתעלם משגיאות כתיב.

למעשה, הוועדה האוניברסיטאית אימצה, בשינויים קלים, את כל ההמלצות המת"ל, למעט חדר היבחנות עם מיעוט נבחנים או חדר בחינה נפרד.

64. התובע לא הוכיח את טענתו כי הוא מתקשה בסימון תשובות והעתקת תשובות במבחן רב-ברירתי. באבחון המת"ל לא נרמז לקושי מסוג זה. הדיסגרפיה היא בהתייחס לכתב היד הקשה לקריאה ולשגיאות כתיב ולא לדיסגרפיה ויזיו-מוטורית. דומה כי קשיים אלה אינם רלוונטיים במבחנים רב ברירתיים. בהתאם, המלצת המת"ל לגבי הקלדת תשובות על

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

מחשב היא רק בהתייחס למבחנים רבי מלל. אין המלצה להיבחנות במחשב במבחנים רב-ברירתיים.

בהמלצות של מת"ל גם לא הומלץ על שינוי גרפי של שאלון הבחינה או על פטור מהעתקת מספרי התשובות במבחן רב ברירתי לתשובון. לא הומלץ גם על היבחנות בעל-פה או על "בוחן כותב" (הכתבת תשובות הבחינה לבוחן ניטרלי). מכאן שגם אם המלצות מת"ל היו מתקבלות במלואן, הדבר לא היה מקנה לתובע את ההתאמות שהוא טוען כיום שאי קבלתן הכשילה אותו במבחנים אמריקאיים.

65. יוער כי בחוברת ההנחיות של מת"ל משנת 2009, אותה הגיש התובע (ביום 5.2.2017) אין התאמה של היבחנות על מחשב עליו מופיע שאלון הבחינה (בדומה למבחן הפסיכומטרי). ההתאמה היחידה שיש בה שימוש במחשב היא "כתיבה במעבד תמלילים" וזו אינה רלוונטית לקשיים להם טוען כיום התובע במבחנים רב-ברירתיים. התובע מפנה בסיכומים (ה"ש 190) לעמ' 23 בחוברת, בענין "שימוש במחשבון פשוט" – דבר שאין לו שום קשר לשימוש במחשב. אין בחוברת גם התאמה של הקלטת תשובות. מדובר אולי בפתרון יצירתי שהיה חוסך ויכוחים ומחלוקות, אך אין לבוא בטרוניה לוועדה האוניברסיטאית בכך שלא קבעה התאמה שלא מופיעה בחוברת ההנחיות.

בחוברת הנחיות המת"ל מופיעים עם זאת פתרונות אחרים ללקויות של דיסגרפיה – שינוי גרפי של השאלון – הגדלה וריחוק; תשובון מוגדל/מרווח; ופטור מהעתקת מספרי התשובות בשאלון רב-ברירי לתשובון. העובדה שלא הומלץ על אף אחת מההתאמות האלה עבור התובע מדברת בעד עצמה.

66. אמנם, ד"ר שוורץ, חברת הוועדה האוניברסיטאית, הציגה בעדות בבית המשפט (עמ' 15-13 לפרוט' מיום 10.1.2017) משמעות אחרת להיבחנות עם מחשב במבחן אמריקאי לפיה סימון התשובות נעשה על גבי המחשב, כאשר השאלות נמצאות במחשב. אך דבריה בעדות אינם יוצרים התאמה יש מאין, ובוודאי אינם הופכים אותה למעשית וזמינה. הם גם אינם מלמדים על כך שהתובע נזקק להתאמה כזו, דבר שאינו עולה מהלקויות שלו, כפי שיפורט בהמשך.

67. אכן, אין בתייעוד שהוגש במשפט ובתייעוד שהיה בפני הוועדה האוניברסיטאית כדי לתמוך בטענה כי התובע מתקשה בסימון תשובות בדף השאלון. ההתייחסות היחידה לתחום הויזו-מוטורי מופיעה בחוות הדעת משנת 2001 של הפסיכולוגית חלי ברק, שצורפה לתצהיר התובע (נספח 8), ובו נכתב:

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

"התפיסה החזותית של ג' תקינה. הסריקה החזותית מדויקת אך איטית באופן משמעותי מהנורמה....
רמת הציורים דלה, ג' מתבסס על שבלונות בסיסיות של הצורות וממעט בפרטים. ג' מצייר מהר, ומבטא תיסכול 'אני גרוע בזה'.
ג' מעתיק צורות גרפיות תוך תפיסה נכונה של התבנית והאינטגרציה בין חלקיה. מתקשה לצייר נקודות ומחליפן לעיגולים, קיימת נטיה להגדלת צורות – אך רמת ההעתקה טובה. כשנדרש להעתיק צורה מורכבת הוא מתחיל מהפרטים לשלם, ומצליח לשמור על רמת ארגון טובה ודיוק בהעתקה".

דומה כי גם בדברים אלה אין כדי לרמוז לקושי בסימון תשובות בדף תשובון.

68. התובע למעשה לא הציג שום חוות דעת המצביעה על כך שהוא מתקשה בסימון תשובות בדף תשובון. אמנם הוגשה חוות דעת של מומחית מטעמו, ד"ר עמלה עינת, אך זו אינה מוסיפה על האבחונים הקיימים. המומחית לא בדקה את התובע (ר' עמ' 1 לפרוט' מיום 5.1.2017). היא אינה מפרטת מה החומר שעמד לרשותה, ונראה כי התבססה בעיקר על אבחון מת"ל. מלבדו, המסמך היחיד שמוזכר בחוות דעתה הוא "כתב אישום". לא ברור על איזה מסמך מדובר, וייתכן כי הכוונה היא לכתב התביעה. כפי שהעידה המומחית, חוות הדעת שלה "ממוקדת בנושא של הקשר בין התאמות בהיבחנות לבין הצלחה בלימודים אצל לקוי למידה" (שם, עמ' 2 לפרוט'). היא מתבססת על ההנחה שההתאמות לא בוצעו (עמ' 10 לפרוט'). מדובר אפוא בחוות דעת כללית, שאינה יכולה לשפוך אור נוסף על הלקויות הקונקרטיות אצל התובע וההתאמות הקונקרטיות שהוא זקוק להן.

לעצם חוות הדעת, המומחית מטעם התובע, ד"ר עמלה עינת, כתבה שהתובע סובל מקשיים משמעותיים בכתיבה ובכתיב ולכן יש עיכוב ביכולת ההבעה בכתב. על פי חוות דעתה:

"ג', כאמור, סובל מקשיים משמעותיים בכתיבה ובכתיב, וכתוצאה מכך בעיכוב קיצוני ביכולת ההבעה בכתב בניגוד ליכולת ההבעה הטובה שלו בעל פה. לכן היבחנות בעל פה, ו/או במקרים וזו אינה מתאפשרת, באמצעות מחשב נישא, המונע את הצורך 'לצייר' את האותיות, מהווים אמצעי עקיפה חיוניים עבורו לצורך הוכחת ידע. גם בהיבחנות במבחן רב-ברירה (אמריקאי) נותרת לגבי ג' המכשלה של התארגנות סדורה ברצף ובקריאה של השאלות ובבחירה ובסימון של התשובות הנכונות היוצרת חוסר התאמה בין הידע הנשלט על ידו לבין הבעתו על גבי גיליון המבחן. לכן, לצד החובה לאפשר לו מבחנים בעל פה במקצועות המאפשרים זאת, הרי שבמקצועות המדויקים הדורשים כתיבה יש לאשר עבורו שימוש במחשב המשפר במובהק את יכולת ההתארגנות, וזאת, תוך מתן תוספת זמן מקסימלית המעניקה אורכת בקרה נוספת לה הוא נזקק בשל רמת המוסחות הגבוהה וקשיי האגון מהם הוא סובל אשר מחייבים אותו, חוץ מבדיקה חוזרת של הכתוב גם לפסקי זמן קצרים במהלך המבחן החיוניים עבורו לצורך מיקוד חוזר של הקשב".

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

המומחית מדברת אפוא על הקושי של התובע "לצייר" אותיות וקושי בהתארגנות סדורה ברצף ובקריאה של השאלות ובבחירה ובסימון של התשובות הנכונות. על פי חוות דעת, במקצועות המדויקים הדורשים כתיבה יש לאשר עבורו שימוש במחשב ותוספת זמן מקסימלית. התובע קיבל, כאמור, תוספת זמן בכל המבחנים. המומחית אינה מצביעה על קושי בסימון תשובות, להבדיל מהכתיבה עצמה בה מתקשה התובע, ודבריה על שימוש במחשב מתייחסים למבחנים הדורשים כתיבה. דומה כי ההתאמה המרכזית לשיטתה עבור התובע היא היבחנות בעל פה, אך זו כלל לא הומלצה באבחון מת"ל.

יוער כי בחקירה החוזרת ציינה המומחית כי מגיעות לתובע התאמות לעניין הכתיבה ולעניין של הקשב. היא לא נשאלה ולא העידה על התאמות של סימון תשובות במבחן אמריקאי.

69. התובע מנסה להיבנות מדבריה של גב' לנצקרון, מומחית מטעם הנתבעת. אך הדברים עליהם נסמך התובע מתוך עדותה של גב' לנצקרון הם דברים כלליים על תלמיד שסובל מהפרעת קשב, לקויות למידה או שילוב של שניהם, כשלדבריה הוא עשוי לסבול מקושי של סימון תשובות. אמירה כללית זו אינה תחליף להוכחה לגבי קשייו הקונקרטיים של התובע.

70. המסקנה העולה מכל האמור היא כי אין בסיס מוצק לקבוע שהתובע אכן מתקשה בסימון תשובות בדף התשובות במבחנים רב-בררתיים. אין אפוא יסוד לקבוע כי העדר התאמות נחוצות במבחנים רב-בררתיים פגע בהישגיו האקדמיים.

71. הטענה המרכזית הנוספת היא שנשללה מהתובע שלא כדין היבחנות בחדר נפרד. אין חולק כי הוועדה האוניברסיטאית לא אימצה את כל המלצות המת"ל ולא קבעה התאמה של חדר בחינה עם מיעוט נבחנים או חדר בחינה נפרד. ד"ר שוורץ הסבירה כי הוועדה חלקה על תוצאות אבחון המת"ל, בעניין הפרעת קשב וריכוז.

לתובע שלל טענות נגד הוועדה, על כך שפעלה ללא סמכות ובחוסר מקצועיות, לא פגשה את התובע, לא ערכה מבחנים חיוניים, ולא ערכה בירורים מספקים.

התובע מתבסס, בין היתר, על סעיף 3 לחוק זכויות תלמידים, בטענה כי אין למוסד האקדמי שיקול דעת לעניין עצם הלקות. קשה לגזור מהחוק לענייננו, כאשר בחוק מבקש ההתאמות נדרש להגיש "אבחון מוכר", דרישה שלא הייתה בזמנו של התובע. ספק גם אם סעיף 3 לחוק אכן שולל את הסמכות לחלוק על עצם הלקות. הדבר אינו מתחייב מלשון החוק.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

מכל מקום, בהעדר הסדרה נורמטיבית פרטנית בתקופה הרלוונטית, אין בידי לקבוע כי הוועדה האוניברסיטאית חרגה מסמכותה. אמנם המת"ל הוא גוף מקצועי בר סמכא, שנועד ליצור סטנדרטיזציה של נושא ההתאמות, אך שיקול הדעת נותר בידי הגורם המוסמך במוסד האקדמי. אם שיקול הדעת הופעל בצורה מקצועית ועניינית, בית המשפט לא יתערב בכך.

72. ד"ר שוורץ, חברת הוועדה האוניברסיטאית, הסבירה את השיקולים שעמדו בבסיס ההחלטה על ההתאמות שאושרו לתובע. לדבריה, כל תפקודיו של התובע – למעט מדד איכות כתב היד במטלת ההכתבה – היו תקינים ומצויים בגדר הנורמה (סעיף 28 לתצהיר). לכן התובע לא מאופיין באף לקות למידה מלבד דיסגרפיה גרפית מוטורית (סעיף 29). בשל הדיסגרפיה המליצה ד"ר שוורץ על תוספת זמן בכל הבחינות, על הקראת תשובות לבוחן או על מחשב נישא לבחינות, וכן על התאמה של התעלמות משגיאות כתיב (סעיף 38). לשיטתה, משמעות ההתאמה של הקראת תשובות לבוחן הוא שככל שבדק הבחינה מתקשה בקריאת תשובה מסוימת הוא יכול להזמין את הסטודנט להקריא לו את התשובה שכתב. לדבריה, ההתאמה לא נועדה לאפשר לסטודנט להיבחן בעל פה, ובמבחנים אמריקאיים אין להתאמה זו כל רלוונטיות (סעיף 41 לתצהיר).

בעדותה בבית המשפט, ד"ר שוורץ שבה והסבירה את הקשיים מהם סובל התובע. לדבריה התובע סובל מדיסגרפיה גרפית מוטורית. כתב היד שלו לא קריא, לפעמים הוא מחליף אותיות, מוסיף אותיות, משמיט אותיות. פעולת הכתיבה מעכבת את קצב הכתיבה שלו וזה מנמיך את יכולת ההבעה בכתב (עמ' 24 לפרוט' מיום 10.1.2017).

73. לגבי הפרעת קשב וריכוז, באיבחון המת"ל נכתב:

"ג' אובחן בעבר כסובל מקשיי קשב וריכוז. מילדות הופיעו קשיים בשמירה על ריכוז לאורך זמן, מוסחות גבוהה, קשיי ארגון מחשבתי, ארגון ציוד וניהול זמן, הפוגמים בתפקודו הלימודי והיום יומי. כיום נוטל ג' "קונצרט" על בסיס יום יומי ומדווח על שפור באיכות וטווח הקשב בזכות השימוש בתרופה. באבחון הנוכחי תפקודיו של ג' במטלות הבוחנות תפקודי קשב באופן ישיר נמצאו תקינות, אולם נצפתה הנמכה במטלות הזיכרון השמיעתי (בחלק הבוחן זכירה מושהית ברמת הזיהוי ובשלב השינון בשל הוספת פריטים שלא הופיעו ברשימה המקורית). הנמכה זו נגרמה בשל מוסחות ואסוציאטיביות המאפיינת אנשים בעלי הפרעות קשב וריכוז" (ההדגשה אינה במקור – ג.ל.).

יוער כי החלק המודגש הושמט מהציטוט בתצהירו של התובע (סעיף 22 לתצהיר).

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

74. אבחון המת"ל נותח בחוות דעתה של גב' עינת אור-לנצקרון, נירור פסיכולוגית שחוות דעתה הוגשה מטעם הנתבעת. לדבריה, באבחון מת"ל של התובע הציונים בכל המטלות נמצאו בטווח הנורמטיבי, והציונים הלכויים היחידים התקבלו במדדים המופקים משאלון הקשב לדיווח עצמי. בתחום הכתיבה נמצאו מדדי הקצב והדיוק (שגיאות הכתיב) תקינים וכתב היד נמצא קשה לקריאה.

על פי חוות הדעת של גב' אור-לנצקרון, מאבחנת מת"ל קיבלה את האבחנה הקודמת בדבר הפרעת קשב לאור שאלון הדיווח העצמי וההיסטוריה של התובע, הגם שהתפקוד של התובע במטלות הקשב במת"ל היה תקין.

75. מלבד אבחון מת"ל, החומר שעמד בפני הוועדה האוניברסיטאית בעניין קשב וריכוז היה דל ביותר. התובע לא הציג מכתב אבחנה מנורולוג או פסיכיאטר או תוצאות מבחנים ממוחשבים כגון TOVA או BRC. התובע הגיש אבחון דידקטי במתמטיקה שנערך לו בשנת 2005. באבחון נכתב כי התובע עבר הערכה נירור-פסיכולוגית בנושא הקשב והריכוז והממצאים הצביעו על תפקודים תקינים בתחום זה. באבחון הדידקטי האמור לא נקבע כי לתובע בעיית קשב וריכוז.

המסמך העדכני והמקיף ביותר שהציג התובע לוועדה האוניברסיטאית היה אבחון פסיכולוגי מיום 12.5.200. בדוח האבחון הפסיכולוגי נכתב כי באוגוסט 1999 התובע עבר אבחון ממוחשב של תפקודי הקשב TOVA ותפקודו נמצא בתחום הנורמה. באבחון משנת 2001 (שהוגש לוועדה האוניברסיטאית) לא נכתב כי לתובע הפרעת קשב וריכוז. לקווית הלמידה שפורטו הן בתחום השפתי והגרפ-מוטורי ונמצא קושי משמעותי בתחום הקריאה והכתיבה וקושי רגשי. על פי האבחון משנת 2001, חל שיפור משמעותי בכל התפקודים יחסית לאבחון משנת 1996, ועדיין ניכרים קשיים, רובם על בסיס לקווית הלמידה הראשוניות של התובע בתחום המוטורי והשפתי ועל בסיס קושי רגשי עקב חווית כישלון מצטברת של התובע בתחום הלימודים.

76. יוער כי באופן תמוה, נוסח האבחון הפסיכולוגי משנת 2001 שמסר התובע לדיקנאט שונה וקצר יותר מהאבחון הפסיכולוגי מאותו תאריך, שצרף לתצהירו (נספח 8 לתע"ר). השוני בא לידי ביטוי בחסר של כמה פרקים שהושמטו מהנוסח שהוגש לדיקנאט, ובהם פירוט הרקע על פי דיווח ההורים, רקע חינוכי, התערבויות קודמות הופעה והתנהגות בבדיקה וכן פירוט של תוצאות המבדקים שנערכו. תחת פירוט התוצאות תחומים השונים, במסמך שהוגש לדיקנאט יש "סיכום מקוצר של תוצאות האבחון". מדובר בהשמטה של תכנים רבים, המתפרשים על חמישה עמודים.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

לא ניתן הסבר מניח את הדעת לשוני. אמו של התובע הסביר כי הנוסח שהוגש לבית המשפט הוא נוסח "של המשפחה" המתאר את המצב הרגשי של התובע ומספר את כל ההיסטוריה שלו. לצורך קבלת התאמות מגורמים שונים, הוגש הנוסח "המקוצר יותר" (עמ' 16 לפרוט מיום 3.1.2017).

נמצא כי ההיסטוריה של התובע ומצבו הרגשי לא עמדו בפני המת"ל ובפני הוועדה האוניברסיטאית. מכל מקום, גם בדוח המפורט אין אבחנה של הפרעת קשב וריכוז.

77. התובע מנסה בכל דרך להטיל דופי בוועדה האוניברסיטאית וקביעותיה. כך, הוא טוען כי הייתה צריכה לברר עם התובע אם עשה איבחון עם ריטלין או בלי והאם יש בידי איבחון של פסיכיאטר להפרעת קשב וריכוז. בטענות אלה לא מצאתי ממש. אין זה מתפקידה של הוועדה לברר אם התובע עשה את האבחון עם ריטלין או בלי ריטלין. מידע זה מצוי בידי התובע וככל שסבר שהוא רלוונטי, היה צריך להביאו בפני הוועדה. זאת בפרט כאשר על פי ההוראות, אין ליטול ריטלין לפני האבחון. התובע עצמו לא העיד שנטל ריטלין בזמן האבחון, ואין מקום לטענה היפותטית בעניין זה. בדומה, אין מקום לטענה לפיו היה על הוועדה לברר אם יש אבחון של פסיכיאטר להפרעת קשב וריכוז, כאשר התובע התבקש להגיש לוועדה האוניברסיטאית את כל החומר שמצוי אצלו.

78. לתובע טענות גם על כך שהוועדה הייתה צריכה לבדוק אם התובע סובל מדיסלקציה במטלות ארוכות ולא עשתה כן. גם בטענה זו אין ממש. אבחון מת"ל אינו מצביע על דיסלקציה. וכך נכתב באבחון:

"באבחון הנוכחי תפקודי הקריאה ותפקודי המנגנונים השפתיים שעומדים בבסיס מיומנות הקריאה נצפו תקינים. ממצא זה סותר את ממצאי האבחונים שעבר ג' בעבר, בהם דווח על איטיות בתפקודי הקריאה וקצב שיום איטי. ייתכן כי פערים אלו בתוצאות נובעים בשל העיסוק הגובר של ג' בקריאה כנער וכבוגר שהובילה לשיפור תפקודי הקריאה, כמו כן נראה כי המקור לתפקודי הקריאה הכושלים של ג' בעבר לא היה שפתי אלא קשבי. כבוגר קשבי הקשב התמתנו ותפקודי הקריאה השתפרו. בהמשך לכך יש לציין כי כיום מדווח ג' על קשיים בקריאה בעיקר במטלות קריאה ארוכות (עקב התעייפות). מטלות מסוג זה לא הופיעו באבחון הנוכחי."

חרף הקביעות באבחון מת"ל, בפניותיו לגורמים שונים באוניברסיטה התובע הציג עצמו כמאובחן בתור דיסלקט (ר' למשל פניה לד"ר לואיס מיום 11.8.2010; פניה לפרופ' קרוגליאק מיום 21.8.2012; פניה לפרופ' פלוסר מיום 17.8.2012; פניה לד"ר שיאון מיום 30.8.2013 ועוד).

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

הוועדה אוניברסיטאית, מכל מקום, רשאית הייתה להתבסס על ממצאי האבחון ולא הייתה צריכה להניח שהתובע סובל מדיסלקציה במטלות ארוכות. אין זה מתפקידה לזום בדיקות והתובע צריך לספק את האבחונים הרלוונטיים. על פי החומר שמסר התובע לוועדה, לא הייתה הצדקה להתאמה של היבחנות בעל-פה, והדבר גם לא הומלץ באבחון המת"ל.

79. ובאשר לקשב וריכוז, העולה מכל האמור הוא שהייתה מחלוקת מקצועית לגיטימית בשאלה אם לתובע קשיי קשב וריכוז הפוגעים בתפקודו. הסבריה של ד"ר שוורץ מדוע חלקה על המסקנה של המאבחנת של מת"ל אודות קשב וריכוז מניחים את הדעת, ולא מצאתי כי נפל פגם בקביעתה המקצועית של הוועדה האוניברסיטאית כי אין הצדקה להתאמה של "חדר בחינה עם מיעוט נבחנים או חדר בחינה נפרד". מקובלים עלי דבריה של המומחית מטעם התובע, כי קיים פער בין ציוניו של סטודנט לקוי למידה שנבחן בלי התאמות לבין ציוניו כאשר הוא נבחן עם התאמות. אבל על פי מה שהונח לפניי, אין בסיס לקבוע כי בעניינו של התובע, נשללו ממנו התאמות המתבקשות מלקויותיו, ואמנם נוצר פער כאמור.

התנהלות הוועדה האוניברסיטאית

80. לתובע טענות לא רק כלפי החלטות הוועדה האוניברסיטאית, אלא גם הליכי העבודה שלה ודרך התנהלותה, ובראשם הפרת חובת ההנמקה. אין חולק כי החלטת על ההתאמות לא הייתה מנומקת. גם לא פורטו בה הלקויות שלא הוכרו, אלא ההתאמות בלבד (בשונה מדברי גב' סולומון בעדותה ביום 21.3.2017). כמו כן, מאחר שבקשת התובע לקבל התאמות לא נשללה (אלא התקבלה חלקית) לא נכתב על גבי ההחלטה כי עומדת לו זכות ערעור (עדות מאיה פנקר מיום 21.3.2017, עמ' 53).

התובע טוען כי הדבר נוגד את סעיף 3(ג) לחוק זכויות תלמידים. העדר הנמקה סיכל, כך נטען, את האפשרות של התובע לערור על ההחלטה, משום שהתובע למעשה כלל לא ידע מהי ההחלטה.

81. כפי שהוסבר, חוק זכויות תלמידים לא היה בתוקף בזמנים הרלוונטיים, כך שבשעתו, לא הייתה חובה סטטוטורית לנמק את החלטת הוועדה.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

יחד עם זאת, ראוי לטעמי לנמק החלטות מסוג זה, בפרט כאשר הוועדה האוניברסיטאית דוחה חלק מהמלצות המת"ל וכאשר היא חולקת על קיומן של לקויות שקבע המת"ל. להנמקה תרומה חשובה הן עבור הגורם המחליט, הן עבור מושא ההחלטה. ההנמקה מבטיחה כי יתקיים דיון בין חברי הוועדה. לדברים משנה תוקף כאשר הוועדה מסתייגת מאבחון המת"ל אודות הלקויות של הסטודנט, אבחון אליו מפנה האוניברסיטה באופן המקיס אצל הסטודנט ציפיה כי הוועדה תפעל בהתאם לאבחון.

עם זאת, איני סבורה כי התובע יכול להישמע בטענה של העדר הנמקה שנים ארוכות לאחר שקיבל לידיו את ההחלטה. איני סבורה גם כי העדר הנמקה קיפח את זכויות התובע וסיכל את יכולתו לערער. התובע ידע מהן המלצות מת"ל ומה ההתאמות שקבעה הוועדה האוניברסיטאית. הוא ידע על הפער בין המלצות המת"ל לבין קביעת הוועדה, ויכול היה לערער (גם מבלי לדעת שהוועדה סברה כי אינו סובל מקשב וריכוז ברמה המצדיקה התאמות).

העדר הנמקה אינו פגם היורד לשורשה של ההחלטה, ואינו מצדיק פסילת ההחלטה שנים ארוכות אחרי שהתקבלה, שנים בהן התובע לא קבל בפני הגורמים המוסמכים על העדר הנמקה. דומה הדבר לאדם שלא יערער על פסק דין בלתי מנומק, ולאחר שזה הפך חלוט, יטען לבטלותו בשל העדר הנמקה.

82. לתובע שורה של טענות נוספות על ההתנהלות של הוועדה האוניברסיטאית והדיקאנט בקשר להתאמות, ובכלל זה הוא טוען כי היה על הוועדה לפרסם את רשימת ההתאמות, להיפגש עם התובע טרם קבלת החלטה בעניינו, ולתעד יותר את פועלה.

איני שוללת את הטענה כי במקרים מסויים, יכול וראוי להיפגש עם הסטודנט, במיוחד כאשר הוועדה אינה מאמצת את הלקות שנקבעה באיבחון המת"ל. ייתכן גם שיש מקום לפרסם את רשימת ההתאמות ופירושיהן. אבל מכאן ועד לקביעה כי נשללה מהתובע התאמה רלוונטית, ובשל כך הוא נכשל בלימודיו, הדרך ארוכה מאוד. הטרוניות המרובות שמעלה התובע כלפי התנהלות דיקנאט הסטודנטים, כמו מחסור בכוח אדם, העדר תיעוד מספק והסתרה מכוונת של רשימת ההתאמות, אין בהם כדי להוות תחליף להוכחה כי על פי התשתית בפני הוועדה, היא לא נתנה לתובע התאמה רלוונטית, שהייתה משפרת את הישגיו.

בשולי הדברים יוער התובע לא נעזר באף אחד מהשירותים הנוספים שהאוניברסיטה מקיימת עבור סטודנטים עם לקויות למידה. התובע היה זכאי לעשר שעות של שיעורי עזר

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

בחינם בכל סמסטר ולסדנאות ארגון חומר ולימוד המותאמות לסטודנטים בעלי לקויי למידה. התובע השתמש בעזרה זו רק בקורס פיזיקה רפואית ולא באף אחד מקורסי הרפואה (סעיף 18 לתצהיר גב' מרב יוסף-סולומון).

83. אתייחס בקצרה לטענות נוספות שבפי התובע. התובע טוען כי לא קיבל הסבר על משמעות ההתאמה "הקראת תשובות לבוחן/מחשב נישא". לטענתו, רק בוועדות בספטמבר 2012 הוא שמע לראשונה את פרשנות הפקולטה להתאמה. עד אז הוא סבר כי ההתאמה לא קיימת בפקולטה. לטענת התובע, אף אחד לא ישב איתו להסברים במעמד קבלת ההתאמות.

הנתבעת, מנגד, טוענת כי התובע קיבל הסבר אודות ההתאמות ואופן מימושו. גב' פנקר העידה כי במעמד מסירת ההחלטה של הוועדה האוניברסיטאית, היא מקיימת עם כל סטודנט שיחת הדרכה על אודות ההתאמות שניתנו ואופן מימושו. היא הצהירה כי התובע אינו יוצא דופן וגם עמו התקיימה שיחה כאמור (סעיף 38 לתצהיר מיה פנקר).

84. אמנם, אין תיעוד בכתב אודות קבלת ההסבר מפי גב' פנקר. אך אין יסוד שלא לקבל את עדות הגב' פנקר, כי מדובר בפרקטיקה מקובלת ומושרשת. אין סיבה להניח כי דווקא התובע, באופן חריג, לא קיבל הסבר. העובדה שהגב' פנקר אינה זוכרת את השיחה הספציפית עם התובע, אין בה כמובן ללמד דבר (פרוט' מיום 21.3.2017 עמ' 51).

במהלך שנה א' אין שום פניה מתועדת של התובע, בה טען כי הפקולטה אינה מיישמת את ההתאמות שקיבל. באותו זמן התובע גם לא טען לקושי בסימון תשובות בדף התשובות. כך למשל, בפנייתו לפרופ' שרייבר, דיקן הפקולטה למדעי הבריאות, מיום 11.8.2010, התובע מייחס את טעויותיו לקושי בקריאת הנתונים בשאלות ובתשובות, ולא לקושי בסימון תשובות.

לאורך כל תקופת לימודיו באוניברסיטה התובע לא פנה אף פעם לראש מנהל בחינות בתלונה על כך שלא קיבל בפועל את ההתאמות שאושרו לו (סעיף 41 לתצהיר תצהיר גב' מירי ויזניצר – ראש מנהל בחינות).

התובע כן פנה לגב' סמדר בורגר – ממונה על הבחינות ועל מנהל תלמידים בבית הספר לרפואה - וטען שההתאמה של "הקראת תשובות בוחן" אינה מיושמת. גב' בורגר העידה כי יצרה קשר טלפוני עם מירב סולומון מהדיקנאט וביררה מה פירוש ההתאמה. גב' סולומון מסרה לה כי התובע אינו מפרש נכון את ההתאמה וגב' בורגר מסרה את הדברים לתובע. היא ציינה בפניו כי הכתובת לבקש התאמות נוספות היא הדיקנאט (סעיף 44 לתצהיר של

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

גב' סמדר בורגר ; עדותה של גב' סמדר בירגר בעמ' 42 ובעמ' 58 לפרוט' מיום 10.1.2017).
חרף האמור, התובע לא ערער ולא ביקש התאמות נוספות.

יש לציין כי התובע אף פעם לא פנה לדיקנאט וביקש לקבל מחשב נישא לבחינה. לא הוצגה גם פניה בה הוא מבקש מחשב נישא עליו מופיע גיליון הבחינה האמריקאית. גב' בורגר העידה הכי מעולם לא פנה אליה בבקשה למחשב (עמ' 80 לפרוט' מיום 10.1.2017).

85. התובע קובל גם על הפרת החובה למסור לו את אישור היציאה לשירותים. לטענתו, למרות שבחודש אוקטובר 2012 אושרה לו יציאה בכל עת לשירותים, הנתבעת לא יידעה אותו על כך במשך חודשים ארוכים ובכך נמנעה ממנו ההתאמה.
אין בידי לקבל טענה זו. לא מצאתי לדחות את עדותה של גב' פנקר כי ניסתה להתקשר לתובע ולבקשו להגיע לקבל את האישור. תמוה שהתובע לא התעניין מיוזמתו אם נתקבל האישור. הדעת נותנת כי לו נתקל בקושי סביב היציאה לשירותים במהלך הבחינות, היה פונה ומברר את העניין.

התנהלות הפקולטה למדעי החיים

86. בשני נושאים הנוגעים לבחינות, דומה כי יש ממש בטענות התובע - פניה למרצה בשאלות בזמן הבחינה בכתב יד והתאמות בהליך "החשיפה". נוכח קשייו של התובע, כפי שפורטו לעיל, לא מן הנמנע כי פנייה בכתב למרצה בזמן הבחינה הקשתה עליו. עם זאת, מצופה היה שיפנה לגורמים המוסמכים בדיקנאט על מנת לפתור את העניין.
גם בעניין "החשיפה" היה על התובע לפנות לגורמים המוסמכים. יוער עם זאת כי על פניו, יש מקום להקפיד על יישום התאמות גם בהליך "החשיפה". שנתון בית הספר לרפואה 2009, קובע בסעיף 9.9.1.5:

"רק סטודנט שנכשל במבחן... רשאי לעיין בטופס המבחן שלו במשרד הממונה על המבחנים ולהגיש ערעור על שאלות. הערעור הוא אישי ויעשה במהלך זמן העיון. משך הזמן המקסימלי לעיון במבחן הוא מחצית מזמן המבחן".

על פניו, ראוי לתת התאמות גם בהליך "החשיפה", הן בהיבט תוספת הזמן והן בהיבט הכתיבה. כפי שנכתב בעמדת הנציבות לשוויון זכויות, על ההתאמות להינתן בכל שלב נדרש בקביעת הציון של הסטודנט, לרבות בעת ערעור. עם זאת, ככל שהסטודנט לא קיבל התאמה של מבחן בעל-פה, אין הצדקה לאפשר "חשיפה" בעל-פה, כפי שביקש התובע (ר' עדותו בעמ' 23 לפרוט' מיום 3.1.2017).

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

התובע קבל בצדק בפני גב' מירב סלומון על כך שבחשיפה של מבחן נפרולוגיה מועד ב' נמנעה ממנו הארכת זמן. הוא ציין בפנייתו כי בעבר ניתנה לו הערכת זמן בערעורים. ראוי היה להקפיד בכך בכל הליך של חשיפה. הערעור הוא חלק מהליך הבחינה וגם בערעור יש להעמיד את הסטודנט עם לקות הלמידה בתנאים שיאפשרו לו נקודת פתיחה שווה לסטודנטים האחרים. ואולם, התובע לא הוכיח כי ערעורים בכל המקצועות בהם נכשל היו משפרים את הישגיו באופן שהיה מצדיק שינוי של ההחלטות האקדמיות של הנתבעת.

87. טענה נוספת של התובע היא כי הנתבעת הפרה את הוראות התקנון באי מתן זמן הכנה ראוי לקראת הבחינות באוגוסט-ספטמבר 2012. נטען כי על פי התקנון, סטודנט זכאי לכיומיים זמן הכנה בגין כל בחינה. האוניברסיטה ערכה לתובע 5 בחינות ב-10 ימים הכוללים שתי שבתות ושני ימי שישי. נטען כי העובדה שהתובע עבר בהצלחה 4 מתוך 5 הבחינות מרמזת אודות יכולותיו הגבוהות. לטענת התובע, סד הזמנים הצפוף לא היה אילוף שלא ניתן להתגבר עליו. ניתן היה לקבוע את וועדת השנה למועד מאוחר יותר, ולחלופין לאפשר לתובע לגשת לבחינות אחרי הוועדה.

הנתבעת מנגד טוענת כי לא היה אפשרי מבחינה פרקטית לאפשר לתובע להיבחן במועדים מיוחדים במועד שלאחר התכנסותה של הוועדה להערכה וקידום שאמורה לגבש המלצה לגבי עתידו של התובע בשנה האקדמית הבאה.

88. על פי הוראות השנתון :

"9.2.10 הסטודנט זכאי לזמן הכנה למבחני המערכות בשנים ג'-ד' לפי המפתח של חצי יום חופש לכל שבוע לימודים במערכת, ובתנאי שלא יעלה על יומים. לצורך זה שבת וחג לא יובאו במניין הימים ודינו של יום ו' כחצי יום.

9.2.11 במקצועות הקליניים בהם משך הלימודים הוא 4 שבועות ויותר, ייבחנו הסטודנטים במבחן בכתב ו/או מעשי ו/או בעל פה. לצורך הכנה למבחן יינתן זמן הכנה שלא יעלה על 2 ימים. לא יינתן זמן הכנה למבחן בסבב הקצר מ-4 שבועות."

התובע העלה טענתו לפני בצורה כללית ביותר, מבלי לפרט מועדי הבחינות וטיב המקצועות בהם נבחן. לא ברור האם מדובר במבחנים לפי סעיף 9.2.10 או 9.2.11. התובע לא קבל על הפרת התקנון בפני ועדת השנה והוועדה להערכה וקידום. במצב דברים זה, הגם שעל פניו נראה כי אכן התובע נדרש להיבחן בלוח זמנים צפוף, קשה להידרש לטענות התובע ביחס להפרת התקנון, ומכל מקום אין בהם כדי להביא להתערבות, בשלב כה מאוחר, בהחלטות האקדמיות של הנתבעת.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

89. התובע מוסיף וטוען כי למרות שבהתאם לשנתון, זכאי סטודנט שנעדר מחמת מצב רפואי למועדי ג', פרופ' ריזנברג בחרה שלא לתת לתובע מועדי ג' אלא להחזיר אותו שנה שלמה. נטען כי מאחר שמצבו הרפואי של התובע הצדיק מתן מועדי ג', לא היה מקום להחשיבו כסטודנט שנכשל במבחנים אליהם לא ניגש בשל מצבו הרפואי. גם כאן מדובר בהתערבות בוטה בשיקול הדעת של הגורמים המוסמכים אצל הנתבעת, ולא שוכנעתי כי ההחלטות שהתקבלו היו כה בלתי סבירות, עד שיש מקום להתערבות כאמור.

90. לתובע טענות גם כלפי התנהלות הנתבעת בבחינות עצמן. נטען כי בחלק מהבחינות הופרה חובת נוכחות מרצה במהלך בחינה. טענה זו מבקש התובע להוכיח מדוחות הנוכחות שהציגה הנתבעת עצמה (באמצעות גב' ויזניצר), כאשר הטענה היא שהיעדרות מרצה מקימה זכות למועד ג'. התובע טוען כי חרף היעדרות מרצה במבחן בראומטולוגיה, התובע לא קיבל מועד ג' ובכך הופרה זכותו. לטענתו, משלא נכח מרצה בבחינה, לא היה מקום לציין בוועדת שנה ג' כי נכשל בבחינה בראומטולוגיה. בהקשר זה נטען גם לאי הקפדה על משך הזמן בו חייב מרצה לנכוח במהלך בחינה.

לטעמי, גם אם יש ממש בטענות אלה, אין מקומן להתברר בתביעה המוגשת בחלוף שנים, ומכל מקום הן אינן יכולות להביא לסעדים המבוקשים. ככל שהתובע סבר כי מופר נוהל בחינות, היה עליו לפנות בזמן אמת לגורמים האחראים בנתבעת. ככל שרצה מועד בחינה נוסף, היה עליו לבקש (ר' עדות גב' בורגר בעמ' 68 לפרוט' מיום 10.1.2017). לא יעלה על הדעת שבית המשפט יקבע הישגים אקדמיים לסטודנט שלא הצליח בלימודיו, על סמך טענה להפרת נוהל בחינה.

91. בסיכומים, התובע מרחיב את הטיעון גם על היחס שקיבל, ועל הטיפול של הנתבעת במי שלטענתו התנהל כלפיו באופן לא ראוי. יש לו טענות ביחס להתנהלות של כל אחד מהגורמים באוניברסיטה, אליהם פנו הוא או הוריו.

התובע קובל על יחס הפקולטה כלפיו ופגיעה בשמו הטוב על רקע זלזול בלקות ממנה הוא סובל. התובע מפרט בסיכומיו שורה של אירועים, בהם יוחס לתובע ניסיון לעקיפת הנהלים, הגם שלאמיתו של דבר לא נפל דופי במעשיו, שהיו קריאה לעזרה לניסיון להתגבר על חומות האטימות מצד הפקולטה. הוא קובל גם על הטלת דופי באישיותו, סירוב להכיר במחלתו ובאישורים רפואיים שהציג והטלת ספק באמינות אביו ורופאי בית החולים איכילוב. לטענת התובע, ההכפשות של התובע בסיכומי הוועדות וחוסר האמון כלפיו השפיעו על

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

ההחלטות לסלקו מהפקולטה לרפואה. סיכומי הוועדות עמדו בפני מקבלי ההחלטות – פרופ' ריזנברג ופרופ' זגר – והשפיעו, כך נטען, על שיקול דעתם. ב"כ התובע לא חסך מאמץ בניסיון למצוא פגמים ותקלות בהתנהלות הנתבעת, גם בדברים שהיו במובהק תקלות של התובע. כך, הוא חקר ממושכות מאוד את מירב סלומון מדיקנאט הסטודנטים על תהליך הגשת הבקשה של התובע להתאמות, תהליך שהתעכב בגלל התובע בלבד (ר' חקירה מיום 21.3.2017).

92. טענות התובע לגבי יחס מזלזל חורגות לטעמי ממסגרת השאלות הטענות הכרעה בתביעה שלפני, הן מרחיבות את היריעה יתר על המידה, מרביתן הן בבחינת הרחבת חזית, ואין מקום להידרש להן.

אציין רק כי מעיון בחומר הרב שנפרש לפני לא שוכנעתי כי מוסדות הנתבעת הפגינו כלפי התובע יחס בלתי ראוי. גם אם ניתן לבקר, בדיעבד, אמירה כזו או אחרת, בפרט בוועדת שנה ג', התבוננות מקיפה על התנהלות הנתבעת בענייניו של התובע אינה מלמדת על זלזול בלקויות הלמידה שלו או התנכלות אליו. יוער כי התובע אכן לא פעל תמיד באופן קפדני על פי הנהלים, ופנה כמה פעמים ישירות למרצים בקשר לבחינות וציונים. העובדה שבאו לקראתו בסופו של יום (כמו למשל במבחן בגנטיקה) אינה מוכיחה כי התנהלותו תאמה את הנהלים. בוודאי אין בה כדי להוכיח שהפקולטה התנכלה לתובע וזלזלה בו או ביקשה להכפיש אותו. במהלך בירור התביעה, שמעתי את עדויותיהם המפורטות של עובדי המנהלה הבכירים ושל מנהלי בית הספר לרפואה. לא התרשמתי כי מהם מחזיק ביחס עוין כלפי התובע או יחס מזלזל כלפי תלמידים עם לקויות למידה. הרושם הוא כי התנהלותם הייתה עניינית ומכבדת.

לא התרשמתי כי לפרופ' זגר או פרופ' ריזנברג דעות קדומות או עוינות לתובע. משהתברר כי טרוניותיו של התובע בעניין ההתאמות, אין לה על מה להישען, בוודאי שאין למצוא פגם בהתנהלותם. עצם העובדה שהתובע טען לפניו כי אינו מקבל את ההתאמות, עדיין אינה מחייבת קבלת הטענה ופעולה בהתאם. התברר כי לא רק בהיבט חלוקת הסמכויות בין גורמי המקצוע הם פעלו באופן סביר וראוי, אלא גם בהיבט המהותי לא נגרם עוול לתובע.

93. התובע קובל על החלטותיהם של פרופ' ריזנברג ופרופ' זגר לגבי המשך לימודיו. טענותיו מתבססות על הסברה שלא קיבל את ההתאמות להן היה זכאי. משלא הוכחה הטענה כי היה זכאי להתאמות נוספות, אין מקום להידרש לטענות אלה שכולן נגזרות ממנה. כפי שהעיד פרופ' זגר, אם היה מתברר שהתובע לא קיבל את ההתאמות להן הוא זכאי, היה מקום לשקול מועד היבחנות נוסף (עמ' 48 לפרו' מיום 5.1.2017). אך זה לא מצב הדברים, כפי שנפרש לפני.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

יש לזכור כי ההמלצה השגורה ביחס לסטודנטים שנכשלו בשני קורסים ומעלה היא הפסקת לימודים. מתוך התחשבות בתובע, ועדת השנה המליצה על חזרה על שנה, האפשרות המקלה יותר מבין שתי האפשרויות העומדות לוועדה. גם אם נאמרו בוועדת השנה אמירות שלא היה להן מקום, לאותן אמירות לא הייתה השפעה, לא על ההמלצה של הוועדה, ולא על ההחלטות של סגן הדיקן. ועדת שנה ג' והפורום המצומצם של ועדת הערכה וקידום בראשות ד"ר שוורצפוקס, נתנו המלצות לטובת התובע, בשים לב לטווח האפשרויות המוקנות בשנתון – הרחקה או חזרה על שנה. גם ההחלטה של סגן הדיקן לאפשר לתובע לחזור על שנה ג' שיקפה התחשבות בתובע, בהינתן טווח האפשרויות במצבו הלימודי של התובע. יש לזכור כי סגן הדיקן לא קיבלה את המלצת ועדת קידום והערכה לסיים את לימודיו של התובע בבית הספר לרפואה. החלטתה הייתה לאפשר לו לחזור על שנה ג'.

ד"ר ריזנברג כתבה בתצהירה כי בהחלטתה לא התייחסה לאמירות כאלה ואחרות שנאמרו בעניינו של התובע על ידי חברי הוועדות שדנו בעניינו, אלא להמלצות שניתנו בסופו של יום ולמצבו בלימודים כפי שעלה מהתיק שלפנייה. האמירות המיוחסות לד"ר שיאון וד"ר שוורצפוקס לא עמו בבסיס ההחלטה (סעיף 41 לתצהיר). לא מצאתי שלא לקבל את דבריה ולייחס לה שיקולים בלתי רלוונטיים. עדותה, שהייתה מהימנה עלי לחלוטין, שיקפה רגישות והתחשבות בתובע והבנה לגבי צרכיו המיוחדים.

94. בפי התובע טענות גם על הפרת חוק זכויות תלמידים עם לקות למידה. משנמצא כי החוק לא עמד בתוקף בתקופה הרלוונטית, אין מקום להידרש לטענות אלה.

95. הגם שלא שוכנעתי כי התובע הוכיח את הטענות העיקריות כלפי הנתבעת, אתייחס בקצרה גם למהות הסעדים שהתבקשו, המעוררים קושי רב.

הסעד הראשי שהתבקש בתביעה הוא לחייב את האוניברסיטה לאפשר לו לשוב ללימודי הרפואה, ישירות לשנה ד'. מתן סעד כזה מהווה התערבות בשיקול הדעת האקדמי.

חוק המועצה להשכלה גבוהה, תשי"ח-1958, מקנה לאוניברסיטה, שהוכרה על ידי המועצה להשכלה גבוהה, את הזכות והסכמות להקנות תארים אקדמיים ולקבוע את תנאי הזכאות לתואר. סעיף 15 לחוק קובע:

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

"מוסד מוכר הוא בן חורין לכלכל עניניו האקדמיים והמינהליים, במסגרת תקציבו, כטוב בעיניו".

בסעיף זה, "עניינים אקדמיים ומינהליים" – לרבות קביעת תכנית מחקר והוראה, מינוי רשויות המוסד, מינוי מורים והעלאתם בדרגה, קביעת שיטת הוראה ולימוד, וכל פועלה מדעית, חינוכית או משקית אחרת".

96. בתקופת לימודיו של התובע, על מנת לעבור לשנת הלימודים הבאה בבית הספר לרפואה, על הסטודנט היה לקבל ציון 65 ומעלה בכל אחד מהקורסים שנלמדו באותה שנה. סטודנט שנכשל בקורס מסוים, אינו יכול להמשיך את לימודיו בשנת לימודים מתקדמת יותר (סעיף 20 לתצהירה של ד"ר קלריס ריזנברג – סגן דיקן הפקולטה למדעי הבריאות ומנהלת בית הספר לרפואה).

קיים בבית הספר לרפואה מנגנון שבוחן אם ראוי להימנע מהפסקת לימודיו של סטודנט, למרות כשלונם.

סעיף 11.5 לשנתון קובע: **"סטודנט שנכשל במועד שני של מבחן נחשב כמי שנכשל בקורס ולא עמד בדרישות האקדמיות ולא יוכל להמשיך בלימודיו. מעמדו יובא לדיון בועדת הערכה וקידום אשר תמליץ לסגן דיקן ב"ס לרפואה על הרחקה או חזרה על שנה".**

השנתון מוסיף וקובע כי הוועדה להערכה וקידום סטודנטים היא הסמכות הסופית אשר ממליצה לסגן דיקן לביס לרפואה בנושאי הערכה וקידום אקדמי של הסטודנטים לרפואה, והיא מטפלת בתחומים הבאים: הערכת קידום אקדמי; הערכת התנהגות; הערכת מבחנים; הערכת כישורים קליניים.

97. לשיטת התובע, אין מדובר במקרה בו מתבקש בית המשפט להתערב בשיקול הדעת האקדמי של האוניברסיטה. זאת משום ששיקול הדעת התבסס על ציוניו הנמוכים של התובע וכשלון במספר בחינות, אך אלה נבעו בקשר ישיר מאי עמידה של האוניברסיטה בדרישות הדין ולפיכך אינם משקפים כלל את ידיעותיו ויכולותיו של התובע. עוד נטען כי שיקול הדעת היה נגוע בשקולים בלתי רלוונטיים ובדעות קדומות.

98. אין בידי לקבל עמדה זו. הכרה בתובע כמי שסיים בהצלחה את לימודי שנה ג' מצויה בתחום שיקול הדעת האקדמי המוקנה מכוח חוק לגורמים המוסכמים באוניברסיטה, ולהם בלבד. זאת מעבר לקביעותי על כך שלא הוכח כי כישלון התובע בבחינות אכן נבע

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

מאי קבלת התאמות ואין יסוד לקבוע כי ציוני לא שיקפו את ידיעותיו ויכולותיו, ואלה מצויות לאמיתו של דבר ברף האקדמי הנדרש.

ולא מדובר רק בעניין של התערבות בשיקול דעת. לאוניברסיטה אחריות אקדמית להכשרת העוסקים במקצוע הרפואה. הדרישות בשנתון משקפות את המדד לכשירות זו. בית המשפט אינו יכול, על סמך השערות שמועלות בדיעבד, לקבוע כי סטודנט עמד בדרישות, הגם שלא עמד בהן בפועל. קשה לקבוע את הכשירות של סטודנט להמשך לימודי רפואה, על יסוד מחקרים סטטיסטיים אודות פערים בהישגים של תלמידים עם לקויות למידה שלא קיבלו התאמות.

לא ניתן גם להעלם מכך שבמהלך כל שנות לימודיו היה התובע אחד הסטודנטים החלשים בכיתה. בשנה השלישית הוא נכשל במועד א' ב-10 קורסים מתוך 12, בבחינות מעשיות ועיוניות ואחד. בסופו של דבר נכשל בארבעה קורסים בתום השנה. ממוצע ציוניו היה 59.4 לעומת ממוצע כיתתי של 83.3 והוא דורג כאחרון בכיתה. לא הוכח כי קבלת התאמות נוספות, על אלה שקיבל, הייתה משפרת את הישגיו.

נוכח כל האמור, הסעד המקסימלי שניתן היה לתת לתובע – לו היה משכנע שזכויותיו להתאמות קופחו – היה לחייב את הנתבעת לאפשר לו לחזור על הלימודים בהם לא הצליח, הפעם עם ההתאמות להן הוא זכאי (ראו והשוו עת"מ (ת"א) 19027-01-11 ד"ר ברק סטוצ'נר נ' ועד הבחינה לקראת סטאז' ורישוי רופאים (ניתן ביום 6.2.2011). התובע לא ביקש סעד זה. הסעד שהתבקש מרחיק לכת בהרבה. הוא מבקש לראות אותו כמי שעמד בדרישות האקדמיות. להתערבות זו במסגרת הלימודים האקדמיים אין כל הצדקה.

99. הרבה מעבר לנדרש, אציין ביחס לסעדים האחרים, כי לא הוצגה, ולו ראשית ראייה, ביחס להפסדי השתכרות. לא הוצגו נתונים אודות השתכרותו של התובע וממילא לא ניתן להשוותה להשתכרות הממוצעת של רופא, שגם לגביה לא הוצגו נתונים מהימנים. באשר לפיצוי ללא הוכחת נזק, מעבר לכך שלא הוכחה הפרה של חוק השוויון, ספק אם ההוראה בסעיף 19נא לחוק בדבר פיצוי ללא הוכחת נזק חלה על מוסדות להשכלה גבוהה, בתקופה שקדמה לפרסום תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות למקומות ציבוריים קיימים שהם מוסדות להשכלה גבוהה ולשירותי השכלה גבוהה שהם נותנים) התשע"ז-2016.

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"א 14-12-14562 ה' נ' אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

לפני כבוד השופטת גאולה לוי

סוף דבר – התביעה נדחית.

התובע ישלם לנתבעת הוצאות משפט ושכר טרחת עורך דין בסך 10,000 ₪.

ניתנה היום, ה' תשרי תשפ"א, 23 ספטמבר 2020, בהעדר הצדדים.

גאולה לוי, שופטת